

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня: «магістр»
на тему:

**«Формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах
дистанційного навчання»**

Виконала:
студентка 2 курсу, 21-м групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Остапенко Вікторія Сергіївна
Науковий керівник:
к. пед. н., доцент
Запорожченко Тетяна Петрівна

Чернігів – 2025

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2025 року

Студентка _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри *дошкільної та початкової освіти*

протокол № _____ від «___» _____ 2025 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____
(підпис) Ірина ТУРЧИНА
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ. У кваліфікаційній роботі на тему «Формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах дистанційного навчання» проаналізовано особливості організації онлайн-освіти для молодших школярів в умовах міграції та вимушеного переміщення. Розкрито сутність поняття дистанційного навчання, охарактеризовано його структурні компоненти, форми й інструменти, що забезпечують ефективність освітнього процесу в початковій школі.

У дослідженні обґрунтовано педагогічні умови, які сприяють формуванню мотивації та пізнавальної активності учнів під час онлайн-уроків, а також визначено труднощі, пов'язані з технічними, методичними й соціальними чинниками. На основі аналізу сучасних практик окреслено провідні підходи до взаємодії вчителя, учня та батьків у дистанційному форматі.

Експериментальне дослідження дозволило порівняти результати засвоєння матеріалу в обох групах учнів та визначити чинники, які найбільше впливають на продуктивність навчання. На основі отриманих даних сформовано методичні рекомендації для вчителів щодо оптимального поєднання традиційних і технологічних інструментів у навчальному процесі початкової школи.

У результаті роботи розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності дистанційного навчання учнів початкової школи за кордоном, зокрема щодо використання цифрових ресурсів, комунікаційних платформ та інтерактивних методів навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, онлайн-освіта, початкова школа, учні за кордоном, освітнє середовище, цифрові технології.

ANNOTATION. The master's thesis "Forming the Primary School Students' Basic Competitions in System of Distance Education" examines the specific features of organizing online education for young learners living outside their home

country. The study defines the concept of distance learning, outlines its key components, and analyzes the forms and digital tools that ensure the effectiveness of the educational process in primary school.

The research substantiates the pedagogical conditions that enhance learners' motivation and cognitive engagement during online lessons and identifies the main difficulties related to technical, methodological, and social factors. Based on the analysis of modern educational practices, the thesis highlights effective approaches to interaction among teachers, students, and parents in an online format.

An experimental study was conducted to compare students' performance in both instructional formats and to identify the factors that most strongly influence learning effectiveness. Based on the results, the thesis provides methodological recommendations for teachers on how to optimally combine traditional and technology-based tools in primary education.

The study provides practical recommendations for improving the quality and efficiency of distance learning for primary school children abroad, with a focus on the use of digital resources, communication platforms, and interactive teaching methods.

Keywords: distance learning, online education, primary school, students abroad, digital environment, educational technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	10
1.1. Сутність дистанційного навчання як сучасної освітньої форми.....	10
1.2. Психолого-педагогічні особливості учнів молодшого шкільного віку..	15
1.3. Особливості застосування дистанційного навчання в початковій школі: світовий і вітчизняний досвід.....	21
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	28
2.1. Проблеми технічного, методичного та комунікативного характеру.....	28
2.2. Вплив дистанційного навчання на соціалізацію та психоемоційний стан учнів.....	32
2.3. Роль батьків та вчителів у підтримці дистанційного навчання.....	36
Висновки до другого розділу.....	41
РОЗДІЛ III. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	43
3.1. Експериментальна оцінка ефективності засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами в дистанційному форматі.....	43
3.2. Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в дистанційному форматі.....	50
3.3. Методичні рекомендації використання цифрових платформ і ресурсів для молодших школярів.....	56
Висновки до третього розділу.....	66
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

У сучасному світі освіта переживає суттєві трансформації, спричинені як технологічним прогресом, так і глобальними викликами, зокрема пандемією COVID-19 та наслідками повномасштабної війни в Україні. Одним із найбільш обговорюваних і водночас суперечливих явищ у цій трансформації стало дистанційне навчання. Особливої уваги в цьому контексті набуває дистанційне навчання молодших школярів, оскільки саме учні початкової школи є найбільш вразливою категорією у процесі переходу на віддалений формат здобуття знань. Саме на цьому рівні закладаються основи навчальної мотивації, формується ставлення до навчання як процесу, розвиваються ключові пізнавальні здібності та навички спілкування. Усе це ставить нові вимоги до педагогічної теорії і практики та зумовлює потребу в поглибленому науковому аналізі можливостей, труднощів і перспектив дистанційного навчання в початковій ланці освіти.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації освітнього процесу до нових умов, збереження його якості за відсутності фізичного контакту між учасниками освітнього процесу та забезпечення гармонійного розвитку молодших школярів у дистанційному форматі. В умовах постійної загрози безпеці учнів через воєнні дії на території України, періодичних карантинних обмежень або інфраструктурних проблем, дистанційне навчання дедалі частіше стає єдиною можливою формою продовження навчального процесу. Разом із тим, недостатня сформованість самостійності у молодших школярів, обмежені технічні можливості багатьох родин, а також недостатній досвід педагогів щодо організації ефективного онлайн-навчання створюють серйозні перешкоди для досягнення очікуваних результатів. Саме тому наукове обґрунтування можливостей дистанційної освіти для молодших школярів є важливим внеском у розвиток сучасної педагогіки.

Об'єктом дослідження є: організація освітнього процесу у початковій школі.

Предметом дослідження є: педагогічні умови формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно реалізувати такі **завдання**:

- 1) проаналізувати теоретико-методологічні засади дистанційного навчання в початковій школі;
- 2) дослідити психолого-педагогічні особливості молодших школярів у контексті дистанційної форми навчання;
- 3) виявити основні проблеми, з якими стикаються учні, вчителі та батьки у процесі дистанційної взаємодії;
- 4) розглянути інноваційні педагогічні підходи та цифрові інструменти, що можуть підвищити ефективність освітнього процесу в онлайн-форматі;
- 5) експериментально перевірити ефективність формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах дистанційного навчання

Методологічну основу дослідження складає системний підхід до аналізу освітніх явищ, особистісно орієнтована та діяльнісна парадигми в педагогіці, принципи педагогічної гуманістики та компетентнісного підходу. У процесі дослідження було використано комплекс **методів**: теоретичні (аналіз наукової літератури, узагальнення, класифікація, порівняння), емпіричні (анкетування вчителів і батьків, спостереження за освітнім процесом у дистанційному форматі), а також методи моделювання і педагогічного прогнозування.

Наукова новизна роботи полягає в спробі інтеграції наявного теоретичного знання про дистанційне навчання з практичним досвідом його реалізації в початковій школі, зокрема в умовах кризових ситуацій, притаманних українському сьогоденню. У роботі пропонується узагальнена типологія проблем, з якими стикаються молодші школярі під час

онлайн-навчання, а також окреслюються шляхи їх подолання. Зокрема, запропоновано адаптовану модель організації дистанційного навчання, яка враховує не лише вікові особливості учнів, а й потребу у співпраці з батьками та важливість емоційної підтримки.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування її результатів у практиці педагогічної діяльності, при розробці навчальних курсів, програм підвищення кваліфікації вчителів початкової школи, а також у створенні методичних рекомендацій щодо організації ефективного дистанційного навчання для дітей молодшого шкільного віку. Матеріали дослідження можуть стати основою для подальших наукових пошуків у сфері цифрової освіти, педагогічної психології та організації інклюзивного навчання в онлайн-середовищі.

Апробація результатів дослідження. Апробація матеріалів відбулась на всеукраїнських конференціях:

- Всеукраїнській науково-практичній конференції (з міжнародною участю) «Актуальні проблеми дошкільної, початкової та спеціальної освіти в умовах кризових викликів суспільства» м. Херсон, 14-15.05.2025 р.;
- Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції “Інновації та традиції в освіті: історичний досвід і сучасні виклики розвитку дошкільної, початкової, мистецької освіти та культури” м.Чернігів, 28.03.2025 р.;
- Всеукраїнській науково-практичній конференції “Наступність у навчанні математики в умовах реформи загальної середньої освіти: реалії та перспективи” м.Одеса, 27.03.2025 р.;
- IV педагогічні читання пам’яті О.Я.Савченко “Контексти творчості Олександри Яківни Савченко”, 08.05.2025 р.

Основні теоретичні положення роботи відображено у **публікаціях** (Додаток А):

1. Остапенко В.С., Запорожченко Т.П. Цифрова освіта як інструмент доступності: подолання бар'єрів у навчанні: зб. тез доп. за матеріалами Всеукр. науково-практ. студ. конф., 28 берез. 2025 р., Чернігів, 2025, С.116-118.
2. Остапенко В.С., Запорожченко Т.П. Наступність та перспективність у формуванні математичних уявлень і понять у першокласників: зб. тез доп. за матеріалами Всеукр. науково-практ. конф., 27 берез. 2025 р., Одеса, 2025, С. 68-70.
3. Остапенко В.С. Гейміфікація як інструмент розвитку самостійності учнів у навчанні: зб. тез доп. за матеріалами пед. читань, 8 травня 2025р., Київ, 2025, С. 146-151.

Структура магістерської роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел у кількості 63 та 2 додатків, містить 4 таблиці. Загальний обсяг роботи 88 сторінок, обсяг основного тексту 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Сутність дистанційного навчання як сучасної освітньої форми

Дистанційне навчання як одна з провідних тенденцій сучасної освіти постає результатом інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічний процес. Його сутність полягає в організації взаємодії викладача та учня за умов просторової віддаленості, коли комунікація, передача навчальних матеріалів, перевірка знань та оцінювання здійснюються переважно за допомогою цифрових засобів. Це форма освітнього процесу, в якій ключовим інструментом є технології електронного навчання, а центральне місце займає учень, який навчається у власному темпі, в зручний для себе час і в комфортному середовищі.

Поняття «дистанційне навчання» у науковій літературі розглядається як система педагогічної взаємодії, що реалізується за допомогою телекомунікаційних засобів і забезпечує неперервність освітнього процесу незалежно від місця перебування учасників. У сучасному контексті дистанційне навчання перестає бути лише технічним рішенням проблеми доступу до знань — воно стає філософією освіти, що базується на принципах відкритості, гнучкості, самостійності та індивідуалізації. Така форма навчання дозволяє поєднувати традиційні педагогічні методики з новими технологічними можливостями, що створює умови для розвитку креативності, саморегуляції та відповідальності учнів [1, с. 19-25].

Дистанційна освіта передбачає застосування комплексу засобів, серед яких особливе значення мають електронні освітні платформи, інтерактивні ресурси, відеоконференції, форуми та чати. Саме вони забезпечують постійний контакт між учасниками навчального процесу, сприяють формуванню навчальної спільноти навіть за відсутності фізичної присутності в класі. У початковій школі дистанційне навчання виконує не лише

інформаційно-передавальну функцію, а й виховну, розвивальну та соціалізуючу, адже молодші школярі потребують постійної підтримки, мотивації та зворотного зв'язку.

Характерною рисою дистанційного навчання є гнучкість — можливість адаптувати навчальний процес до індивідуальних особливостей кожного учня. Діти можуть повторювати матеріал стільки разів, скільки потрібно для повного засвоєння, а вчитель має змогу оцінювати прогрес не лише за кінцевими результатами, а й за динамікою розвитку навичок.

Одним із ключових принципів дистанційного навчання є відкритість освіти. Вона проявляється у забезпеченні рівного доступу до знань незалежно від місця проживання, соціального статусу чи фізичних можливостей учня. Цей принцип набуває особливої ваги в умовах глобальних викликів — зокрема пандемій, воєнних дій чи природних катастроф, коли традиційні форми навчання стають недоступними [2, с. 13-23].

Іншим визначальним аспектом є інтерактивність — активна взаємодія між учасниками освітнього процесу. Використання мультимедійних засобів, відео- та аудіоматеріалів, інтерактивних вправ і ігор підвищує залученість дітей, робить навчання емоційно насиченим і цікавим. Особливо це важливо для молодших школярів, для яких візуальний і практичний досвід сприйняття є домінантним.

Не менш важливою характеристикою дистанційного навчання є його системність. Воно має чітко визначену структуру, методичну основу та педагогічну логіку, що забезпечують узгодженість усіх етапів — від планування до оцінювання. Ефективність такої форми освіти значною мірою залежить від продуманості навчальних матеріалів, рівня цифрової компетентності педагогів і здатності організовувати взаємодію з дітьми в онлайн-середовищі.

Отже, дистанційне навчання — це не просто спосіб передавання знань за допомогою технологій, а сучасна форма освіти, що формує нову парадигму

навчання, орієнтовану на саморозвиток, творчість і відповідальність учнів. [3, с. 202-205].

Дистанційна освіта як сучасна форма організації навчального процесу базується на системі принципів, що визначають її зміст, структуру та методи реалізації. Вона є не просто технологічним нововведенням, а цілісною педагогічною системою, яка має власну філософію, методологію та гуманістичну спрямованість.

Головним серед принципів дистанційної освіти є принцип доступності, який полягає у забезпеченні рівного доступу до якісних освітніх послуг для всіх учасників навчального процесу. Завдяки цифровим технологіям знання перестають бути привілеєм тих, хто має змогу відвідувати навчальний заклад офлайн.

Важливою засадою є принцип інтерактивності, що передбачає постійну взаємодію між учителем і учнем через цифрове середовище. Комунікація у дистанційному навчанні не є односторонньою передачею знань, а стає діалогічним процесом, у якому педагог виступає наставником, фасилітатором і консультантом.

Одним із ключових принципів є також гуманізація освіти, яка підкреслює необхідність урахування особистісних потреб і психоемоційного стану дитини. Дистанційне навчання не повинно перетворюватися на механічний процес передавання інформації, воно має залишатися простором для розвитку емоційного інтелекту, творчості, самоповаги та позитивної самооцінки.

Принцип індивідуалізації є логічним продовженням гуманістичного підходу. Він передбачає створення умов для розкриття потенціалу кожної дитини, врахування її особливостей, інтересів і навчальних потреб. Сучасні цифрові технології дають змогу будувати персоналізовані освітні траєкторії, коли навчальні матеріали, завдання й темп роботи підбираються індивідуально. [4, с. 290].

Цілі дистанційної освіти безпосередньо впливають із зазначених принципів. Її головна мета — забезпечити всім учням можливість отримувати якісні знання незалежно від місця, часу та обставин. У початковій школі дистанційна освіта покликана не лише передавати інформацію, але й формувати пізнавальний інтерес, мотивацію до навчання, вміння самостійно здобувати знання та критично мислити.

Дистанційна форма навчання також має важливу соціалізаційну мету — зберегти й розвинути комунікативні зв'язки між дітьми, навіть у віртуальному просторі.

Крім того, дистанційне навчання має на меті розвиток цифрової грамотності учнів, формування в них навичок безпечної й усвідомленої роботи з інформаційними технологіями. У сучасному світі вміння користуватися цифровими ресурсами є однією з базових компетентностей, і початкова школа відіграє ключову роль у її формуванні.

Отже, принципи та цілі дистанційної освіти утворюють єдину методологічну систему, яка поєднує технологічні можливості з педагогічними цінностями. Вона орієнтована не лише на передачу знань, а й на формування особистості, здатної вчитися протягом усього життя, адаптуватися до змін і активно взаємодіяти з цифровим світом [5, с. 14-23].

У сучасному освітньому просторі дедалі більшої актуальності набуває питання співвідношення традиційного та дистанційного навчання. Обидві форми мають спільну мету — забезпечення якісного засвоєння знань, розвиток особистості та формування ключових компетентностей учня, однак відрізняються за своїм змістом, засобами реалізації, організацією взаємодії між учасниками навчального процесу та освітнім середовищем.

Традиційна форма навчання передбачає безпосередню присутність учнів у навчальному закладі, де основна діяльність відбувається у класному колективі під керівництвом учителя. Центральним елементом цієї моделі є

живе спілкування, спільна діяльність, безпосередня емоційна взаємодія між педагогом і дітьми.

Дистанційне навчання, на відміну від традиційного, ґрунтується на опосередкованій взаємодії між учителем і учнем через цифрове середовище. Тут основна роль належить інформаційно-комунікаційним технологіям, які забезпечують передавання навчального матеріалу, контроль знань, спілкування та зворотний зв'язок.

У контексті початкової школи ці відмінності мають як позитивні, так і проблемні аспекти. Традиційне навчання краще забезпечує соціалізацію, формування навичок співпраці, емпатії, спілкування та колективної взаємодії. Діти молодшого шкільного віку потребують безпосереднього контакту з учителем, адже саме через емоційний зв'язок формується довіра, мотивація та бажання вчитися.

Серед основних переваг дистанційного навчання варто виокремити його гнучкість і доступність. Учні можуть навчатися незалежно від місця проживання, стану здоров'я чи зовнішніх обставин. Це особливо актуально під час кризових ситуацій — таких як пандемія чи військові дії, коли відвідування школи є неможливим. Гнучкість проявляється також у можливості індивідуального планування часу, вибору темпу роботи й способу опрацювання матеріалу [6].

Важливою перевагою дистанційного навчання є можливість інтеграції сучасних цифрових технологій у навчальний процес. Використання інтерактивних платформ, мультимедійних засобів, відеоуроків та ігрових форм подання матеріалу підвищує зацікавленість дітей, розвиває візуальне мислення й допомагає краще засвоювати знання. До того ж, дистанційне середовище формує в учнів навички цифрової грамотності, що є необхідною компетентністю XXI століття.

Однак, попри значні переваги, дистанційне навчання має й низку об'єктивних недоліків, які стають особливо помітними в роботі з молодшими

школярами. Найбільш очевидною проблемою є обмеження соціальної взаємодії.

Отже, традиційне та дистанційне навчання не є взаємовиключними формами, а радше доповнюють одне одного. Кожна з них має свої сильні та слабкі сторони, і саме їхнє поєднання створює оптимальні умови для ефективного освітнього процесу.

1.2. Психолого-педагогічні особливості учнів молодшого шкільного віку

Період молодшого шкільного віку, який охоплює приблизно вік від шести до десяти років, є одним із найважливіших етапів у психічному та особистісному розвитку дитини. Саме в цей час формуються основи навчальної діяльності, розвиваються інтелектуальні процеси, закладаються риси характеру, які зумовлюють подальшу успішність у навчанні. З переходом дитини до школи відбувається суттєва зміна її провідної діяльності: гра поступово поступається місцем навчанню, яке стає головною формою пізнання світу та основним чинником розвитку психіки. Цей перехід не є різким — він супроводжується складною перебудовою мотиваційної, емоційної та інтелектуальної сфер, що вимагає від педагога особливого підходу до організації навчального процесу [7, с. 60-69].

Пізнавальна діяльність молодших школярів характеризується активним формуванням усіх основних психічних процесів — сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви та мовлення. Вона має переважно наочно-образний характер, тобто діти мислять переважно через конкретні образи, дії, приклади, а не абстрактні поняття. Сприймання у молодшому шкільному віці ще недостатньо диференційоване і вибіркоче. Діти часто звертають увагу на зовнішні, яскраві ознаки предметів, а не на суттєві зв'язки між ними. Тому завдання вчителя полягає у поступовому розвитку вміння виділяти головне, аналізувати, порівнювати, робити узагальнення. Сприймання стає все більш

свідомим і цілеспрямованим у процесі навчання, коли педагог навчає дітей бачити логіку у подіях, закономірності в явищах природи, причинно-наслідкові зв'язки. Саме систематичне навчання формує у школярів здатність до аналітичного мислення [8].

Особливості уваги молодших школярів також мають вікову специфіку. На початку шкільного навчання переважає мимовільна увага, яка зосереджується на всьому новому, незвичному, яскравому. Згодом поступово розвивається довільна увага, тобто здатність свідомо спрямовувати зусилля на виконання завдання, навіть якщо воно не викликає безпосереднього інтересу.

Пам'ять у молодшому шкільному віці розвивається від мимовільної до довільної, від образної до словесно-логічної. Діти легко запам'ятовують те, що викликає емоції або пов'язане з діями, у яких вони беруть безпосередню участь. Тому важливо навчати школярів спеціальних прийомів запам'ятовування — смислового групування, повторення, узагальнення.

Мислення у молодших школярів проходить складний шлях розвитку — від наочно-дійового до наочно-образного, а потім до елементарного словесно-логічного. На початку навчання діти мислять переважно через дії з предметами або їх образами, поступово опановуючи здатність робити висновки на основі понять, правил і закономірностей.

Уява у молодших школярів відіграє надзвичайно важливу роль у пізнавальній діяльності. Вона допомагає дитині уявити те, що не може бути безпосередньо сприйняте, створити образ майбутнього результату діяльності, втілити задум у творчих завданнях. Водночас уява потребує постійного розвитку, оскільки саме завдяки їй дитина переходить від механічного відтворення знань до творчого мислення. У навчальному процесі це реалізується через використання казкових ситуацій, образних порівнянь, сюжетно-рольових ігор, моделювання [9, с. 18-22].

Мовлення в молодшому шкільному віці розвивається у тісному зв'язку з мисленням. Навчальна діяльність сприяє збагаченню словникового запасу,

формуванню граматичних конструкцій, розвитку зв'язного усного та письмового мовлення. Через мовлення дитина не лише засвоює нову інформацію, але й навчається осмислювати її, формулювати власну думку, ставити запитання, будувати аргументи.

Отже, пізнавальна діяльність молодших школярів є динамічним процесом переходу від безпосереднього, емоційно забарвленого сприймання світу до більш усвідомленого, логічного мислення. Її розвиток потребує продуманої педагогічної підтримки, спрямованої на формування довільності психічних процесів, розвиток інтересу до пізнання та формування основ навчальної самостійності.

Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного становлення мотиваційної, емоційної та вольової сфер дитини, які безпосередньо визначають її ставлення до навчання, особистісний розвиток і соціальну поведінку. Початок шкільного навчання знаменує собою важливий етап у житті дитини — зміну провідної діяльності, нові вимоги, новий соціальний статус і включення у систему суспільно значущих обов'язків.

Мотиваційна сфера молодших школярів має складну структуру і включає як зовнішні, так і внутрішні спонукання до діяльності. На початку шкільного навчання переважають зовнішні мотиви — бажання отримати схвалення вчителя, батьків, прагнення бути «хорошим учнем», мати гарні оцінки, відчувати успіх у порівнянні з однолітками. Дитина ще не завжди усвідомлює цінність знань як таких, тому навчання сприймається не як самоціль, а як засіб для досягнення емоційно значущих результатів — похвали, подарунка, визнання [10, с. 26-32].

У цей період велике значення мають емоційні чинники. Емоції для молодших школярів є провідним мотиватором поведінки: позитивні переживання викликають інтерес, активізують увагу, підвищують працездатність, тоді як негативні — страх, тривога, невпевненість — гальмують розвиток. Від атмосфери в класі, стилю спілкування вчителя,

підтримки з боку батьків значною мірою залежить, як дитина сприймає навчання — як цікаву пригоду чи як стресову ситуацію.

У формуванні мотиваційної сфери особливу роль відіграє потреба у визнанні. Молодші школярі прагнуть бути поміченими, отримати схвалення, заслужити авторитет серед однолітків і дорослих. Тому система заохочень, похвали, відзначення успіхів є дієвим інструментом виховання позитивного ставлення до навчання.

Поряд із мотиваційною сферою у молодших школярів активно формуються емоційно-вольові якості. Діти цього віку ще не вміють повною мірою контролювати свої емоції: вони легко збуджуються, швидко змінюють настрій, часто діють імпульсивно. Емоційна нестійкість зумовлена незрілістю нервової системи, тому педагог має навчати дітей регулювати свої переживання, розуміти емоції інших і формувати вміння керувати власною поведінкою. Вольові якості — цілеспрямованість, наполегливість, витримка — ще лише починають формуватися. Молодший школяр часто виконує завдання не з усвідомленням необхідності, а під впливом інтересу або дорослого [11, с. 40].

Розвиток вольових якостей тісно пов'язаний із становленням моральних орієнтирів. Діти вчаться розрізняти «можна» і «не можна», засвоюють правила поведінки, розуміють значення обов'язку. Саме в цьому віці формується здатність діяти не лише під зовнішнім контролем, а й з внутрішніх переконань.

Соціальна адаптація молодших школярів є важливим аспектом їхнього психолого-педагогічного розвитку. Перехід до школи означає входження у нову соціальну систему, де діють інші правила, обов'язки та взаємини. Дитина опиняється в колективі, у якому потрібно навчитися спілкуватися, співпрацювати, ділитися, висловлювати свою думку і водночас враховувати позицію інших.

Колективна діяльність, спільні ігри, групові завдання та взаємна допомога сприяють формуванню комунікативних навичок і позитивного

соціального досвіду. Молодші школярі дуже чутливі до оцінки ровесників і вчителя, тому саме через систему міжособистісних відносин вони засвоюють соціальні норми поведінки, моральні цінності та правила спільного життя.

Таким чином, мотиваційна, емоційно-вольова та соціальна сфери тісно взаємопов'язані й взаємозалежні. Розвиток внутрішньої мотивації підтримує формування вольових якостей, а емоційна стабільність сприяє ефективній соціалізації [12, с. 485-495].

Організація дистанційного навчання молодших школярів потребує особливої уваги до психолого-педагогічних аспектів, адже саме в цьому віці дитина лише формує основи навчальної діяльності, вчиться самостійно здобувати знання, регулювати поведінку та зосереджувати увагу на пізнавальних завданнях. Якщо традиційне навчання у школі забезпечує безпосередню взаємодію з учителем, емоційний контакт і соціальне середовище, то дистанційна форма вимагає переосмислення методів і прийомів з урахуванням вікових, когнітивних, мотиваційних та емоційно-вольових особливостей молодших школярів.

Насамперед варто враховувати особливості пізнавальної діяльності дітей цього віку. Молодші школярі мислять переважно наочно-образно, сприймають світ через конкретні приклади, дії, емоції. Тому навчальний матеріал у дистанційному форматі повинен бути візуально насиченим, структурованим і доступним для сприйняття. Використання ілюстрацій, анімацій, коротких відео, інтерактивних завдань та ігрових елементів не лише допомагає утримувати увагу, але й сприяє глибшому розумінню матеріалу [13, с. 38-47].

Дистанційне навчання суттєво змінює динаміку емоційного спілкування між учителем і учнем. Для дитини цього віку емоційна підтримка, схвалення та живе спілкування є головним чинником успішності навчання. В умовах онлайн-комунікації знижується рівень безпосереднього контакту, тому педагог має компенсувати це за допомогою вербальних і невербальних засобів — теплих слів підтримки, доброзичливого тону, міміки, інтонацій.

Під час дистанційного навчання особливо актуальною є проблема саморегуляції та організації часу. Молодші школярі ще не володіють достатньо сформованими вольовими якостями, щоб тривалий час утримувати увагу чи самостійно планувати діяльність. Тому дистанційна форма навчання вимагає від дорослих — учителів і батьків — постійної педагогічної підтримки та чіткого структурування навчального процесу. Завдання мають бути поділені на короткі, логічно завершені етапи, супроводжені інструкціями та наочними прикладами [14, с. 241-245].

Дистанційне навчання передбачає більшу участь сім'ї у навчальному процесі, адже батьки фактично стають посередниками між дитиною і педагогом. Урахування психолого-педагогічних особливостей передбачає не лише адаптацію навчальних матеріалів, а й залучення батьків до створення сприятливого освітнього середовища вдома. Важливо, щоб батьки не виконували роль «другого вчителя», а забезпечували моральну підтримку, допомагали організувати робоче місце, дотримуватися режиму дня, мотивували до навчання.

Особливу увагу потрібно приділяти розвитку комунікативних навичок у дистанційній формі навчання. Молодші школярі потребують спілкування не лише з учителем, а й між собою, адже саме в цьому віці формуються основи колективної взаємодії, емпатії, вміння слухати і висловлювати власну думку.

Психолого-педагогічний підхід до організації дистанційного навчання має бути спрямований на гармонійний розвиток особистості дитини. Це означає, що головна мета не зводиться лише до засвоєння навчального матеріалу, а включає виховання відповідальності, самостійності, вміння співпрацювати, керувати емоціями та долати труднощі. Використання технологій має бути лише інструментом, який допомагає реалізувати педагогічну мету, а не замінює живе спілкування, підтримку і довіру між учнем і вчителем [15, с. 228].

Отже, ефективність дистанційного навчання молодших школярів безпосередньо залежить від урахування їхніх вікових і психологічних особливостей.

1.3. Особливості застосування дистанційного навчання в початковій школі: світовий і вітчизняний досвід

Дистанційне навчання у початковій школі в багатьох країнах світу стало невід'ємною частиною освітнього процесу, особливо після глобальних викликів, пов'язаних із пандемією COVID-19. У цей період освітні системи більшості держав були змушені адаптуватися до нових реалій, що стимулювало інтенсивний розвиток цифрової освіти, створення інтерактивних платформ, навчальних ресурсів і зміну педагогічних підходів. Водночас у різних країнах цей процес відбувався з урахуванням національних традицій, технічних можливостей та соціально-культурного контексту.

У Сполучених Штатах Америки дистанційна освіта в початкових класах має розвинену інфраструктуру та підтримується на державному рівні. Іще до пандемії існували онлайн-школи, що пропонували повноцінні програми навчання для дітей молодшого віку, зокрема *K12 Inc.*, *Connections Academy* та *Florida Virtual School*. Їхня діяльність базується на принципі індивідуалізації навчання — кожен учень має можливість навчатися у власному темпі, отримуючи постійний зворотний зв'язок від педагогів. Освітні платформи забезпечують поєднання синхронних занять (у реальному часі через відеоконференції) та асинхронного навчання, коли учні виконують завдання у зручному для себе режимі. У Канаді дистанційне навчання в початковій школі організовується відповідно до принципів інклюзивності та рівності можливостей. Шкільні ради більшості провінцій забезпечують учнів технікою, доступом до інтернету та цифровими навчальними матеріалами. Наприклад, у провінції Онтаріо діє програма *Ontario eLearning Strategy*, яка передбачає створення спільних цифрових платформ для учнів і педагогів [16, с. 101-104].

Європейський досвід також демонструє різноманітність підходів до дистанційної освіти. У Фінляндії, яка традиційно вважається однією з найуспішніших освітніх систем світу, дистанційне навчання будується на принципах довіри, самостійності та партнерства між школою і сім'єю. Учителі активно використовують платформи *Google Classroom*, *Moodle* і національну систему *Wilma*, що об'єднує комунікацію між школою, учнями та батьками. Фінська модель відрізняється гнучкістю: вчитель має свободу у виборі методів, а навчання поєднує онлайн-заняття, індивідуальні консультації та самостійні творчі завдання.

У Німеччині дистанційне навчання на початковому рівні стало більш системним саме після 2020 року. Федеральні землі розробили власні цифрові стратегії, які передбачають інтеграцію онлайн-платформ *Lernraum Berlin*, *IServ*, *itslearning* у навчальний процес. Велика увага приділяється цифровій грамотності вчителів, адже саме педагогічна компетентність є ключем до ефективної взаємодії з молодшими школярами онлайн. Важливо, що німецька модель поєднує дистанційні й офлайн-елементи, зберігаючи соціальну складову навчання [17, с. 17-22].

Цікавим є досвід Великої Британії, де держава активно інвестує у створення безкоштовних освітніх ресурсів для учнів початкової школи. Зокрема, платформа *Oak National Academy*, заснована під час пандемії, надає тисячі відеоуроків, інтерактивних завдань і тестів, доступних для всіх шкіл країни. У британських школах особливу увагу приділяють диференціації завдань відповідно до рівня підготовки учнів і використанню змішаного навчання (*blended learning*), яке поєднує онлайн- і офлайн-активності.

В Азії дистанційна освіта набуває стрімкого розвитку завдяки активному використанню технологій. У Японії та Південній Кореї державна політика спрямована на інтеграцію цифрових засобів у традиційне навчання. Наприклад, у Кореї кожен учень має персональний планшет, а навчання відбувається через національну платформу *EBS Online Class*, що містить

інтерактивні підручники, відеоуроки та інструменти для комунікації з учителями.

Загалом зарубіжна практика демонструє, що ефективність дистанційного навчання у початковій школі визначається трьома ключовими чинниками: технологічною базою, педагогічною підготовкою вчителів та психологічною підтримкою дітей [18, с. 19-25].

Розвиток дистанційного навчання в Україні є складним, але закономірним процесом, який за останнє десятиліття набув особливого значення. Якщо до пандемії COVID-19 дистанційна освіта сприймалася переважно як допоміжна або альтернативна форма навчання, то після 2020 року вона стала одним із ключових напрямів державної освітньої політики. Перехід до дистанційного формату був вимушеним, однак саме він стимулював модернізацію освітнього середовища, цифровізацію навчальних процесів і переосмислення педагогічних підходів до навчання дітей молодшого шкільного віку.

Вітчизняна модель дистанційного навчання формувалася в умовах обмежених ресурсів, проте спиралася на високий рівень педагогічної адаптивності. Українські вчителі продемонстрували здатність швидко опанувати цифрові інструменти — відеоплатформи (*Zoom, Google Meet, Microsoft Teams*), системи управління навчанням (*Google Classroom, Moodle, На урок, Всеосвіта*), а також активно використовувати соціальні мережі та месенджери для комунікації з учнями й батьками.

На державному рівні Україна розпочала реалізацію політики цифрової трансформації освіти. Міністерство освіти і науки створило низку ресурсів, серед яких *Всеукраїнська школа онлайн* (ВШО) стала найбільш масштабною платформою, що забезпечує доступ до систематизованого навчального контенту для учнів різних класів. Для початкової школи на ВШО представлено відеоуроки, інтерактивні тести, методичні матеріали та рекомендації для вчителів [19, с. 177].

Вітчизняні підходи базуються на принципах доступності, гнучкості та педагогічної підтримки. В українській практиці важливе місце посідає гуманістична орієнтація: дистанційне навчання має не замінювати традиційну школу, а розширювати її можливості, створюючи умови для індивідуалізації навчання.

Разом із тим, українська система дистанційної освіти стикається з низкою труднощів. Серед них — нерівномірний доступ до технічних ресурсів, відсутність уніфікованих стандартів для початкової школи, недостатня підготовка педагогів до роботи з молодшими учнями в онлайн-середовищі.

Порівняльний аналіз зарубіжного та українського досвіду показує, що, незважаючи на спільні цілі, системи дистанційного навчання різняться рівнем інституційної підтримки, технологічною інфраструктурою та педагогічною культурою. У більшості розвинених країн дистанційна освіта була інтегрована в освітню систему задовго до пандемії, мала розроблені стандарти, навчальні платформи та підготовлені кадри. В Україні ж процес її становлення відбувався у прискореному темпі, що зумовило появу багатьох експериментальних моделей і рішень, які, проте, виявилися ефективними в кризових умовах [20].

Американська, фінська та канадська системи вирізняються високим рівнем персоналізації навчання, широким використанням інтерактивних ресурсів і тісною взаємодією школи з родинами. Українська модель наразі робить лише перші кроки у цьому напрямі, однак має значний потенціал, оскільки спирається на гнучкість педагогів і традицію особистісно орієнтованого навчання.

Однією з головних відмінностей між зарубіжним і українським досвідом є рівень технологічного забезпечення. У країнах ЄС, США та Канаді кожна школа має стабільний доступ до інтернету, технічне обладнання, цифрові підручники, а вчителі проходять регулярне підвищення кваліфікації з питань дистанційного навчання.

Спільним для всіх країн є розуміння того, що дистанційне навчання не може повністю замінити традиційне. І за кордоном, і в Україні визнається, що молодший шкільний вік потребує живого спілкування, спільної діяльності, емоційної підтримки, розвитку соціальних навичок. Тому майбутнє дистанційної освіти вбачають у гібридних формах навчання, де онлайн-технології слугують доповненням до очного процесу.

Отже, порівняння світового та українського досвіду показує, що, попри різницю в ресурсах і можливостях, Україна зробила значний крок у розвитку дистанційної освіти, особливо у початковій школі.

Аналіз теоретичних основ організації дистанційного навчання у початковій школі дозволяє зробити висновок, що ця форма освіти стала невід'ємною частиною сучасного освітнього простору, який розвивається в умовах глобальної цифровізації, соціальної динаміки та потреб у нових підходах до навчання дітей [21].

Теоретичний аналіз засвідчує, що дистанційна освіта ґрунтується на фундаментальних принципах сучасної педагогіки — гуманізації, особистісно орієнтованого підходу, системності, інтерактивності, відкритості та гнучкості. Її головною метою є не лише передача знань, а й формування здатності до самостійного навчання, розвитку критичного мислення, інформаційної культури та комунікативних навичок.

Одним із ключових висновків є розуміння того, що психолого-педагогічні особливості учнів молодшого шкільного віку визначають специфіку організації дистанційного навчання.

У теоретичному аспекті важливо також підкреслити, що дистанційне навчання у початковій школі має подвійний характер — воно поєднує педагогічну діяльність учителя і технологічне середовище, яке виступає посередником у процесі комунікації.

Теоретичні основи дистанційного навчання також вказують на його соціокультурну місію — забезпечення доступності освіти для всіх дітей

незалежно від місця проживання, стану здоров'я чи соціальних обставин. У цьому аспекті дистанційна форма стає інструментом реалізації принципу рівних можливостей, особливо в умовах кризових ситуацій, таких як пандемії чи воєнні дії. Водночас теоретичний аналіз виявляє й низку обмежень дистанційного навчання, що мають бути враховані при його реалізації [22, с. 1110-1120].

Отже, теоретичні засади дистанційного навчання у початковій школі демонструють, що ця форма освіти є перспективним напрямом розвитку сучасної педагогіки.

Висновки до першого розділу

У першому розділі обґрунтовано, що дистанційне навчання у початковій школі є не тимчасовою заміною традиційних уроків, а сучасною формою організації освітнього процесу, яка спирається на інформаційно-комунікаційні технології та принципи гуманізації, відкритості, гнучкості й індивідуалізації. Дистанційна освіта розглядається як цілісна педагогічна система, у якій ключова роль належить учню, а цифрове середовище виступає посередником між дитиною та вчителем, забезпечуючи неперервність навчання за умов просторової віддаленості.

Теоретичний аналіз показав, що ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від урахування психолого-педагогічних особливостей молодших школярів: наочно-образного характеру мислення, недостатньо сформованої довільної уваги, потреби в емоційній підтримці та живому спілкуванні. Це зумовлює необхідність візуально насиченого, структурованого навчального контенту, використання інтерактивних і ігрових форм, чіткого планування онлайн-занять, а також тісної співпраці з батьками.

Порівняння світового та українського досвіду засвідчило, що розвинені країни мають більш розвинену цифрову інфраструктуру та системні підходи до дистанційної освіти, тоді як в Україні цей формат інтенсивно розвивається у

відповідь на кризові виклики, спираючись на адаптивність педагогів і державні ініціативи цифровізації. Водночас для всіх освітніх систем спільним є визнання того, що дистанційне навчання не може повністю замінити очне, а найперспективнішим є його використання в межах змішаних моделей.

Отже, теоретичні засади, розкриті в першому розділі, дозволяють розглядати дистанційне навчання у початковій школі як перспективний, але складний формат, який поєднує педагогічні й технологічні компоненти та потребує подальшого емпіричного дослідження його ефективності порівняно з традиційним навчанням. Це створює методологічне підґрунтя для аналізу практики проведення уроків з використанням і без використання сучасних технологій у наступних розділах роботи.

РОЗДІЛ ІІ. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Проблеми технічного, методичного та комунікативного характеру

Дистанційне навчання, яке стало невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, особливо в умовах воєнних дій та нестабільної інфраструктури, поставило перед системою початкової освіти цілу низку викликів. Молодші школярі є особливо вразливою категорією, оскільки саме в цьому віці формується базовий рівень навчальної мотивації, уваги, мислення та комунікативних навичок.

Перш за все, найочевиднішими виявилися технічні труднощі, пов'язані з матеріальною базою освітнього процесу. В умовах війни, відключень електроенергії та перебоїв в інтернет-зв'язку велика кількість учнів початкової школи не має стабільного доступу до занять. Брак технічних засобів — комп'ютерів, планшетів, камер чи мікрофонів — у багатьох сім'ях призводить до того, що діти змушені ділити один пристрій із батьками або братами й сестрами.

Навіть за наявності обладнання, нестабільність інтернету, слабе покриття в сільській місцевості чи тимчасово окупованих регіонах унеможливають повноцінну участь у синхронних онлайн-уроках. До цього додається проблема низької цифрової грамотності батьків і педагогів, які часто не вміють ефективно користуватися платформами на кшталт Zoom, Google Classroom або Meet [23, с. 42-46].

Особливої уваги потребує питання емоційно-комунікативного виміру дистанційного навчання. Для дітей молодшого шкільного віку надзвичайно важливим є живе спілкування з однолітками та вчителем, через яке вони отримують соціальний досвід, розвивають емпатію, уміння працювати в групі. В умовах дистанційного формату комунікація стає обмеженою: діти

сприймають екран як бар'єр, втрачають здатність до природної взаємодії, відчувають самотність і відчуження.

Проблеми комунікації поглиблюються і в трикутнику «учень — учитель — батьки». У дистанційних умовах саме батьки часто виконують функцію посередника між школою і дитиною. Не всі мають змогу постійно перебувати поруч із учнем, допомагати йому налаштувати техніку чи виконувати завдання. [24, с. 156-160].

Дистанційне навчання також зумовлює зниження рівня навчальної мотивації серед молодших школярів. Відсутність безпосереднього контакту з учителем, відчуття колективу, ігрових форм навчання спричиняє зниження інтересу до занять. Діти втрачають відчуття приналежності до класу, не отримують миттєвого схвалення за успіхи, що зменшує їхню активність.

Не менш значущим викликом залишається перевантаження вчителів. У дистанційному форматі педагог змушений виконувати не лише навчальні, а й технічні функції: готувати презентації, адаптувати матеріали, організовувати зворотний зв'язок, підтримувати комунікацію з батьками.

Проблеми технічного, методичного та комунікативного характеру мають комплексний характер і потребують системного підходу до їх подолання. Вони взаємопов'язані: технічні труднощі ускладнюють реалізацію методичних рішень, а нестача комунікації поглиблює емоційні й мотиваційні проблеми.

Отже, дистанційне навчання молодших школярів є багатогранним процесом, у якому технічна оснащеність, педагогічна майстерність і якість комунікації визначають успіх освітнього процесу. Усвідомлення цих проблем є першим кроком до створення нової педагогічної культури, здатної забезпечити ефективне, гуманістичне та доступне навчання навіть у найскладніших умовах [25, с. 37].

Методичні проблеми дистанційного навчання молодших школярів охоплюють один із найскладніших аспектів сучасної педагогічної практики,

оскільки вимагають глибокої адаптації змісту, форм і методів навчання до умов онлайн-взаємодії.

Однією з найважливіших методичних проблем є добір навчального матеріалу, який має бути не лише змістовним, а й адаптованим до вікових особливостей сприймання молодших школярів. Учитель стикається з необхідністю скорочення обсягу текстів, заміни складних термінів на зрозумілі приклади, посилення візуалізації та інтерактивності.

Проблемним залишається і питання адаптації освітніх програм до дистанційного формату. Державні стандарти та навчальні плани початкової школи передбачають чітку кількість годин і обсяг навчального матеріалу, який у традиційному класі реалізується через різноманітні форми діяльності — бесіди, ігри, практичні роботи. У дистанційному середовищі відтворити цю різноманітність складно, тому вчителі змушені скорочувати теми, об'єднувати завдання або подавати їх спрощено. Водночас спостерігається тенденція до перенасичення уроків теоретичним матеріалом, що призводить до пасивного засвоєння знань і зниження інтересу учнів [26, с. 147-154].

Дистанційне навчання потребує не лише перегляду змісту, а й зміни педагогічної філософії. В умовах віддаленої взаємодії вчитель має виступати не стільки контролером, скільки фасилітатором, який створює умови для активного пізнання, самостійної роботи та творчості.

Особливу складність становлять комунікативні бар'єри між учнем, учителем і батьками, які в дистанційному форматі набувають нових форм. Для молодших школярів спілкування є не лише засобом передачі інформації, а й основою навчальної мотивації.

У дистанційному форматі відсутність налагодженої комунікації між трьома сторонами — учнем, учителем і батьками — призводить до дезорганізації навчального процесу. Інформація про завдання, оцінювання або розклад може передаватися із затримкою або неповно, що викликає непорозуміння, образи й втрату довіри.

Комунікативні бар'єри мають і психологічний вимір. У дистанційному середовищі складніше створити атмосферу довіри, підтримки та співпраці. Учитель не бачить реакції всіх дітей одночасно, не може зчитати емоції, а дитина, своєю чергою, не завжди наважується висловитися або поставити запитання перед камерою.

Таким чином, методичні труднощі й комунікативні бар'єри у дистанційному навчанні є взаємопов'язаними. Відсутність якісно адаптованих матеріалів та ефективних засобів спілкування ускладнює формування цілісного освітнього процесу, де дитина почувається активним і впевненим учасником [27, с. 73-75].

Найпершим напрямом подолання труднощів є технічне забезпечення освітнього процесу. Без наявності стабільного інтернет-зв'язку, сучасних пристроїв і відповідного програмного забезпечення неможливо реалізувати навіть найкращі методичні ідеї.

Другою важливою сферою є методична адаптація освітнього процесу. Подолання методичних труднощів передбачає переосмислення самої структури уроку та способів подачі навчального матеріалу. Замість спроб відтворити очну модель у віртуальному середовищі, варто створювати нові підходи, які враховують специфіку дистанційного формату.

Не менш суттєвим аспектом є налагодження ефективної комунікації між учителем, учнем і батьками. Дистанційне навчання вимагає нової культури спілкування, заснованої на довірі, взаємоповазі та відкритості. Учитель має підтримувати постійний контакт із родинами, не лише інформуючи про завдання чи оцінки, а й надаючи рекомендації щодо організації навчального простору вдома, формування режиму дня, мотивації дитини [28, с. 63-65].

Окремим завданням є переосмислення системи оцінювання. В умовах дистанційного навчання слід переходити від суто результативних критеріїв до процесуальних, які враховують активність, старанність, творчість та індивідуальний прогрес дитини.

Отже, подолання проблем дистанційного навчання молодших школярів передбачає не окремі заходи, а цілісну стратегію, спрямовану на розвиток технічних ресурсів, методичну модернізацію, формування нової культури спілкування та підтримку емоційного добробуту учнів і вчителів.

2.2. Вплив дистанційного навчання на соціалізацію та психоемоційний стан учнів

Дистанційне навчання, яке стало невід'ємною складовою сучасної освіти, істотно вплинуло на процес соціалізації молодших школярів і на їхній психоемоційний розвиток. Початкова школа — це період, коли дитина активно вчиться взаємодіяти з оточенням, формує комунікативні навички, здобуває досвід співпраці, набуває уявлення про соціальні ролі та норми поведінки.

Одним із головних викликів дистанційного навчання стало обмеження соціальної взаємодії, що для молодших школярів має глибокі наслідки. У класі дитина засвоює моделі поведінки через безпосереднє спілкування — вчиться ділитися, домовлятися, допомагати, відчувати відповідальність перед групою [29, с. 107-111].

Соціальна ізоляція негативно впливає і на емоційний стан учнів. Молодші школярі, позбавлені безпосереднього спілкування, часто відчують самотність, розгубленість і навіть тривогу. Для них школа — це не лише місце навчання, а й простір емоційної підтримки, де вони отримують схвалення, відчують себе частиною колективу, вчать радіти спільним успіхам.

Зміна соціального середовища впливає і на структуру поведінки школярів. В умовах дистанційного навчання простір діяльності звужується до меж власної кімнати або комп'ютерного екрана, тому природна потреба дітей у русі, грі, безпосередніх враженнях не задовольняється. Це може призводити до гіперактивності, неуважності, швидкої втомлюваності, а в окремих випадках — до появи психосоматичних реакцій.

Психоемоційні наслідки дистанційного навчання проявляються і через порушення відчуття часу та структури дня. У школі життя дитини підпорядковане чіткому ритму — уроки, перерви, спільні ігри. У дистанційному форматі цей ритм порушується: навчання часто змішується з відпочинком, ігрова діяльність — із виконанням завдань [30, с. 21-23].

Негативний вплив обмеженої соціальної взаємодії посилюється тим, що у дистанційному навчанні зменшується кількість емоційних стимулів, які дитина отримує у звичайній школі. Екран не передає повноти міміки, жестів, інтонацій, які є важливими елементами комунікації. Тому сприйняття навчальної інформації стає менш виразним і менш емоційно забарвленим.

Попри ці ризики, варто зазначити, що дистанційне навчання може мати і певний позитивний потенціал для соціального та емоційного розвитку, якщо його правильно організувати. Онлайн-уроки можуть сприяти розвитку цифрових комунікативних навичок, вмінню висловлювати думки у письмовій формі, користуватися сучасними технологіями.

Важливим чинником збереження психоемоційного здоров'я є емоційна підтримка з боку вчителя. Молодші школярі дуже чутливі до ставлення дорослого, тому навіть у дистанційному форматі важливо, щоб педагог виявляв увагу до кожної дитини, хвалив за досягнення, підтримував у разі труднощів. Дружня атмосфера на уроці, доброзичливий тон спілкування, можливість для дітей висловити власні почуття — усе це допомагає зменшити стрес і сформувати позитивне ставлення до навчання.

Таким чином, дистанційне навчання істотно впливає на соціалізацію та психоемоційний стан молодших школярів. Обмеження соціальної взаємодії звужує можливості для формування міжособистісних навичок, послаблює емоційну стійкість і може призводити до зниження мотивації.

Не менш важливим чинником є відсутність емоційної регуляції через групову взаємодію. У класі діти несвідомо знімають стрес через спілкування, спільну діяльність, гру. В онлайн-середовищі ця можливість обмежена.

Молодші школярі переживають навчальні невдачі наодинці, без звичного соціального «підкріплення» [31, с. 32-34].

У цьому контексті особливої актуальності набуває формування навичок саморегуляції та самоорганізації як важливого психологічного ресурсу дитини. У традиційній школі ці навички розвиваються природно — через дотримання режиму дня, взаємодію з педагогом, спільну діяльність у колективі. У дистанційному форматі учень має самостійно планувати час, контролювати увагу, чергувати навчання та відпочинок.

Важливо, щоб і педагоги, і батьки допомагали дітям розвивати ці навички поступово, через створення зрозумілих, передбачуваних правил і ритуалів. Наприклад, початок кожного дня має мати певний ритм — підготовка робочого місця, коротка розминка, перевірка розкладу. Це формує у дитини відчуття стабільності, знижує тривожність і сприяє концентрації. У процесі навчання дорослі можуть підтримувати розвиток самоконтролю через словесне підкріплення: «спробуй спочатку сам», «давай перевіримо разом, як ти впорався». [32, с. 5-18].

Особливе значення має розвиток емоційної саморегуляції, тобто здатності розпізнавати власні почуття, усвідомлювати їх і реагувати конструктивно. Для молодших школярів важливо навчитися розуміти, що відчуття втоми, роздратування чи страху є нормальними, але з ними можна впоратися.

Формування навичок самоорганізації у дистанційному навчанні також передбачає розвиток відповідальності та самостійності. Учні мають навчитися планувати виконання домашніх завдань, розподіляти час, виконувати поставлені цілі без постійного контролю дорослого.

Підтримка саморегуляції неможлива без емоційного партнерства між учителем і батьками. Важливо, щоб дорослі не лише контролювали навчання, а й допомагали дитині рефлексувати свої стани: запитували, як вона почувається, що викликає труднощі, що приносить задоволення. Такі розмови

допомагають дитині навчитися розуміти власні емоції й керувати ними [33, с. 31-37].

Таким чином, подолання емоційної напруги й розвиток саморегуляції мають стати важливими пріоритетами дистанційної освіти. Її мета полягає не лише у передачі знань, а й у вихованні емоційно збалансованої, самостійної особистості, здатної зберігати внутрішню рівновагу навіть у мінливому цифровому світі.

У сучасних умовах, коли дистанційне навчання стало невід'ємною складовою освітнього процесу, особливо під час воєнних дій, пандемій чи соціальних криз, питання психологічної підтримки учнів набуває особливої ваги. Молодші школярі в цьому контексті є найбільш вразливою групою, оскільки їхня психіка лише формується, а потреба у стабільності, безпеці та емоційній опорі є надзвичайно високою.

Психологічна підтримка у дистанційному навчанні має розглядатися як цілісний процес, що охоплює емоційний, когнітивний і соціальний аспекти розвитку. Її головна мета — забезпечити відчуття стабільності, прийняття та впевненості у власних силах.

Одним із ключових чинників ефективної психологічної підтримки є емоційна взаємодія між учителем і учнем. Навіть через екран педагог може передавати тепло, щирість, доброзичливість і підтримку. Важливо, щоб учитель звертався до кожного учня по імені, цікавився його самопочуттям, відзначав навіть найменші успіхи. Позитивне підкріплення допомагає дитині відчувати, що її зусилля помічені, а її участь у навчанні має значення [34, с. 926-936].

Водночас психологічна підтримка передбачає створення атмосфери довіри та прийняття. Учитель має демонструвати готовність вислухати дитину, не засуджуючи її емоції чи поведінку. Якщо учень засмучений, тривожний або відмовляється брати участь у занятті, важливо не тиснути на нього, а спробувати зрозуміти причину.

Важливу роль у психологічній підтримці відіграють психологічно комфортні форми навчання. Заняття мають бути структурованими, але не перевантаженими. Для дітей важливо мати чітке розуміння, коли і як проходитиме урок, скільки часу він триватиме, які завдання потрібно виконати.

Психологічна підтримка неможлива без розвитку у дітей навичок емоційної грамотності. Учні мають навчитися розпізнавати власні почуття, називати їх і висловлювати в безпечний спосіб. Для цього педагог може використовувати спеціальні вправи, наприклад, «емоційні хвилинки», коли діти діляться, що вони відчують, або показують свій настрій за допомогою кольорів, смайлів чи малюнків.

Не менш значущим аспектом є роль шкільного психолога у дистанційному форматі. Його завдання полягає в тому, щоб проводити онлайн-консультації, групові заняття або тренінги з розвитку емоційної стійкості, комунікативних навичок, саморегуляції. Психолог може також виступати консультантом для педагогів, допомагаючи їм краще розуміти поведінкові прояви дітей і розробляти індивідуальні стратегії підтримки [35, с. 10].

Крім індивідуальної підтримки, важливо організовувати групові форми взаємодії, що сприяють соціальній згуртованості. Це можуть бути спільні проєкти, творчі зустрічі, тематичні онлайн-дні, інтерактивні ігри чи вікторини. Такі заходи допомагають дітям відчутти себе частиною колективу, формують почуття належності та зменшують емоційне відчуження [36, с. 17-22].

Отже, психологічна підтримка учнів у дистанційному форматі — це системна робота, спрямована на збереження емоційного добробуту, формування почуття безпеки й підтримку внутрішньої мотивації до навчання.

2.3. Роль батьків та вчителів у підтримці дистанційного навчання

Перехід до дистанційного навчання став справжнім випробуванням не лише для дітей, а й для дорослих — учителів і батьків, на яких лягла основна

відповідальність за організацію, супровід і психологічну підтримку освітнього процесу. Якщо традиційна школа передбачає розмежування функцій між педагогом і родиною, то у віддаленому форматі ці ролі переплітаються: вчитель стає координатором, мотиватором і наставником, а батьки — асистентами, організаторами та емоційними партнерами дитини.

Дистанційна освіта змусила переосмислити традиційну модель навчання: тепер освітній процес виходить за межі школи, а сім'я стає безпосереднім учасником педагогічної взаємодії. Для молодших школярів це особливо важливо, адже вони ще не володіють достатнім рівнем самостійності, щоб планувати час, виконувати завдання без контролю або долати труднощі без допомоги дорослого.

Роль вчителя у цьому контексті полягає в тому, щоб налагодити ефективну комунікацію з родиною. Педагог має не лише інформувати батьків про навчальні завдання, а й пояснювати, як правильно організувати робочий день дитини, як підтримати її інтерес до навчання, як реагувати на труднощі [37, с. 8-9].

У практиці дистанційного навчання доволі часто спостерігається ситуація, коли батьки або надмірно втручаються в освітній процес, або, навпаки, залишають дитину без підтримки.

Взаємодія школи та родини має бути постійною й системною, а не епізодичною. Доцільно організовувати регулярні онлайн-зустрічі, на яких учитель і батьки обговорюють успіхи учнів, виявляють труднощі, планують спільні дії. Такі зустрічі не повинні перетворюватися на формальні звіти — їх головна мета полягає в обміні досвідом і пошуку ефективних шляхів підтримки.

Важливо, щоб учитель і батьки виступали єдиним виховним фронтом, адже будь-які суперечливі сигнали від дорослих породжують у дитини невпевненість. Якщо педагог вимагає одного, а батьки демонструють протилежне ставлення, учень втрачає орієнтири.

Особливу роль у взаємодії школи та родини відіграє психологічна підтримка, яку дорослі надають дитині. У дистанційному форматі батьки стають основним джерелом емоційного контакту, адже саме вони перебувають поруч у момент труднощів чи втоми.

Партнерство між учителем і родиною стає ефективним тоді, коли воно спирається на взаємну повагу, відкритість і спільну мету. Для цього школа може створювати цифрові спільноти — чати, інформаційні канали, інтерактивні платформи, де батьки отримують не лише повідомлення про домашні завдання, а й поради з виховання, рекомендації щодо організації дозвілля, психоемоційної підтримки [38, с. 118-127].

Успішна взаємодія передбачає і взаємне навчання: учителі навчають батьків педагогічної грамотності, а батьки допомагають педагогам краще розуміти особливості своїх дітей. Зокрема, вчитель може дізнатися від родини про індивідуальні риси дитини, її звички, труднощі, уподобання — це допоможе будувати більш персоналізований підхід до навчання. Не можна не згадати й про емоційний стан учителів, який безпосередньо впливає на атмосферу взаємодії з родинами.

Таким чином, взаємодія родини та школи у процесі дистанційного навчання є основою його ефективності. Коли батьки та вчителі діють узгоджено, підтримують одне одного й орієнтуються на потреби дитини, навчальний процес набуває цілісності.

У дистанційному форматі освіти функції вчителя зазнають суттєвих змін, адже педагог стає не лише джерелом знань, а й організатором цифрового освітнього середовища, координатором навчальної діяльності та психологічною опорою як для учнів, так і для їхніх батьків [39, с. 79-84].

Основна функція педагога в умовах дистанційного навчання полягає в організації навчального процесу у віртуальному просторі. Учитель створює цифрове освітнє середовище, підбирає відповідні платформи для комунікації, матеріали для роботи, розробляє інтерактивні завдання, які підтримують

інтерес дітей. Не менш значущою є мотиваційна функція вчителя. В умовах дистанційного навчання діти часто втрачають інтерес через монотонність, відсутність живого контакту або емоційного підкріплення. Тому педагог має уміти надихати, підтримувати оптимістичний настрій і формувати внутрішню мотивацію до навчання.

Особливе значення у цифровому середовищі набуває психологічна функція вчителя. Учитель має не лише навчати, а й піклуватися про емоційне благополуччя дітей, створювати атмосферу безпеки й довіри. Це проявляється у терплячому ставленні до помилок, у вмінні вислухати, підтримати, заспокоїти.

Окремою складовою професійної діяльності стає психолого-педагогічна підтримка батьків, без якої неможливо забезпечити стабільність дистанційного навчання. У більшості випадків саме дорослі вдома допомагають дітям підключатися до занять, роздруковують матеріали, стежать за виконанням завдань [40, с. 42-50].

Психолого-педагогічна підтримка батьків передбачає консультативну та просвітницьку роботу. Учитель може проводити онлайн-зустрічі, на яких пояснює, як організувати навчальне середовище вдома, як допомагати дитині без надмірного тиску, як підтримувати її емоційний стан. Дуже важливо донести до батьків, що головне — не бездоганне виконання всіх завдань, а збереження позитивного ставлення до навчання.

Крім консультування, важливим напрямом є емоційна підтримка батьків, які також перебувають у стані стресу. Для багатьох дистанційне навчання означає додаткове навантаження, суміщення роботи й допомоги дитині. Учитель, демонструючи розуміння й співчуття, може зменшити відчуття провини або безпорадності у батьків.

Крім безпосередньої взаємодії з батьками, учитель виконує і координаційну функцію — він є посередником між родиною та школою, допомагає узгоджувати позиції адміністрації, психолога, соціального педагога

та батьків. У складних випадках педагог має вчасно звернути увагу на сигнали емоційного неблагополуччя дитини, повідомити про них фахівцям і разом із родиною розробити індивідуальну стратегію допомоги.

Однією з ключових умов ефективності дистанційного навчання є побудова моделі партнерства між учителем, учнем і батьками. У традиційній школі ці три сторони часто функціонують у межах розподілених ролей: учитель навчає, дитина виконує, батьки контролюють [41, с. 109-113].

У центрі цієї моделі стоїть дитина як активний суб'єкт навчання, а не пасивний об'єкт педагогічного впливу. Завдання дорослих — створити навколо неї сприятливе середовище, у якому вона зможе вчитися із задоволенням, проявляти ініціативу, отримувати підтримку й відчувати себе успішною.

Першою умовою ефективного партнерства є налагоджена комунікація. У дистанційному навчанні інформаційний обмін між трьома сторонами має бути регулярним, чітким і доброзичливим. Учитель інформує батьків про навчальні цілі, завдання, досягнення й труднощі дитини; батьки, у свою чергу, повідомляють про домашні умови, емоційний стан і поведінку учня.

Другим компонентом моделі є емоційна підтримка. У дистанційному навчанні вона має особливе значення, оскільки учень позбавлений щоденного живого спілкування з класом і вчителем.

Третім важливим елементом є розподіл відповідальності між усіма учасниками освітнього процесу. Учитель відповідає за методичну, організаційну й психологічну сторону навчання: планує уроки, створює завдання, підтримує контакт. Успішна реалізація моделі «учитель — учень — батьки» неможлива без взаємної довіри. Для педагога це означає готовність прийняти батьків як партнерів, а не як контролерів. Учитель має відкрито ділитися інформацією, пояснювати власні методичні рішення, радитися з родинами щодо індивідуальних особливостей дітей.

Модель партнерства «учитель — учень — батьки» також передбачає спільну участь у житті класу, навіть якщо воно відбувається онлайн. Це

можуть бути тематичні заходи, святкування, творчі проєкти, конкурси, де батьки залучаються разом із дітьми [42].

Отже, партнерська модель «учитель — учень — батьки» є основою гуманістично орієнтованої освіти у дистанційному форматі. Вона дозволяє поєднати педагогічну компетентність учителя, любов і підтримку батьків та активність самої дитини.

Висновки до другого розділу

У другому розділі встановлено, що дистанційне навчання молодших школярів супроводжується комплексом взаємопов'язаних викликів технічного, методичного, комунікативного та психолого-педагогічного характеру. Брак пристроїв, нестабільний інтернет, перебої електропостачання, а також недостатня цифрова компетентність частини вчителів і батьків обмежують доступ дітей до онлайн-уроків і поглиблюють освітню нерівність. Методичні труднощі пов'язані з адаптацією змісту й форм роботи до вікових особливостей молодших школярів: виникає ризик перевантаження теоретичним матеріалом, зниження інтересу та пасивного засвоєння знань. Комунікативні бар'єри між учителем, учнем і батьками ускладнюють координацію дій, послаблюють зворотний зв'язок і довіру.

Показано, що дистанційне навчання істотно впливає на соціалізацію та психоемоційний стан дітей: обмеження живого спілкування, порушення звичного режиму, звуження простору діяльності можуть призводити до відчуття самотності, тривожності, втоми і зниження навчальної мотивації. Водночас за умови цілеспрямованої організації онлайн-взаємодії воно може сприяти розвитку навичок саморегуляції, самоорганізації, цифрової комунікації та емоційної грамотності, за умови наявності системної психологічної підтримки.

Ключовою умовою мінімізації зазначених ризиків визначено партнерство «учитель — учень — батьки». Учитель постає не лише носієм

знань, а й організатором цифрового освітнього середовища, фасилітатором і психологічним наставником, тоді як батьки виконують функції співорганізаторів навчання й основних емоційних підтримувачів дитини. Узгоджені дії школи й родини, побудовані на довірі та спільній відповідальності, є необхідною передумовою ефективності дистанційної освіти. Виявлені у розділі суперечності та проблеми обґрунтовують потребу в подальшому експериментальному дослідженні ефективності уроків із використанням і без використання сучасних технологій, що стане предметом наступного розділу.

РОЗДІЛ III. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

3.1. Експериментальна оцінка ефективності засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами в дистанційному форматі

Експериментальне дослідження ефективності засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами в дистанційному форматі проводилося на базі закладу Чернігівська гімназія №3 Чернігівської міської ради, у 2-А та 2-У класах початкової школи (далі – контрольна та експериментальна групи) де навчається 28 та 30 учнів відповідно. Класи було підібрано з урахуванням приблизно однакового рівня навчальних досягнень, подібних соціально-побутових умов та вікових особливостей учнів.

Метою експерименту було з'ясувати, як змінюється рівень засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами на дистанційних уроках, проведених без використання презентацій, відео, онлайн-ігор та інших інтерактивних ресурсів, порівняно з уроками, де ці засоби активно застосовуються.

Виходячи з теоретичних положень попередніх розділів, у дослідженні ефективність засвоєння навчального матеріалу в дистанційному форматі розглядається як інтегральна характеристика, що включає не лише обсяг і якість знань, а й мотивацію до навчання, активність учня, рівень сформованості умінь працювати в онлайн-середовищі та здатність до саморегуляції. Відповідно, було виокремлено такі компоненти цієї якості: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний.

На основі виділених компонентів сформульовано такі критерії оцінювання:

- мотиваційно-ціннісний – ставлення учнів до дистанційних уроків, інтерес до змісту, готовність брати активну участь у навчальній діяльності;

- пізнавальний – рівень розуміння та міцності засвоєння навчального матеріалу, здатність відтворювати та застосовувати знання в типових і змінених ситуаціях;
- комунікативно-діяльнісний – активність учнів під час онлайн-занять (відповіді, запитання, участь в обговоренні, виконання завдань), уміння співпрацювати з учителем та однокласниками в цифровому середовищі;
- рефлексивно-оцінний – здатність учнів оцінювати власні успіхи, усвідомлювати труднощі, коригувати свою поведінку й навчальну діяльність у дистанційному форматі.

Для кожного критерію було визначено показники. Зокрема, показниками мотиваційно-ціннісного критерію виступали: інтерес до дистанційних уроків, бажання підключатися вчасно, участь у завданнях, готовність продовжувати роботу після завершення синхронної частини заняття. Пізнавальний критерій оцінювався за результатами усних відповідей, онлайн-тестів, письмових робіт і домашніх завдань (правильність, повнота й усвідомленість відповідей, здатність перенести знання на нові завдання).

Комунікативно-діяльнісний критерій включав такі показники, як: частота добровільних відповідей, активність у чаті, участь у парній або груповій роботі в онлайн-кімнатах, дотримання інструкцій учителя. Рефлексивно-оцінний критерій оцінювався за здатністю учнів усвідомлювати, що їм було зрозуміло/не зрозуміло, формулювати запитання, оцінювати власну готовність до виконання завдань, а також за результатами простих рефлексивних анкет «Що я сьогодні навчився/навчилася? Що було найважчим?».

На основі критеріїв і показників було виділено три рівні сформованості ефективного засвоєння навчального матеріалу в дистанційному форматі: початковий, середній та високий (Додаток)

Високий рівень характеризується стійким інтересом до дистанційних занять, регулярною і активною участю в онлайн-уроках, високими та

стабільними результатами навчальних досягнень, здатністю самостійно виконувати завдання, користуватися цифровими інструментами без постійної допомоги дорослих, вмінням оцінювати власні успіхи й труднощі.

Середній рівень передбачає загалом позитивне ставлення до дистанційного навчання, але мотивація та активність є нестійкими; результати засвоєння матеріалу задовільні, проте учень потребує періодичних нагадувань, додаткових пояснень, допомоги дорослого; рефлексія та саморегуляція розвинуті частково.

Початковий рівень проявляється у відсутності або слабкому виявленні навчального інтересу, пасивній участі в онлайн-уроках, систематичних помилках у виконанні завдань, залежності від допомоги дорослих, відсутності усвідомленого ставлення до власних результатів.

Експериментальне дослідження здійснювалося у декілька етапів: констатувальний та формувальний.

На констатувальному етапі було проведено спостереження за дистанційними уроками, тестування учнів (Додаток Б) та аналіз наявних результатів навчальних досягнень під час роботи вдома. Це дозволило визначити вихідні рівні за всіма критеріями в контрольній та експериментальній групах.

Отримані дані (представлені в таблиці 3.1) засвідчили, що суттєвих відмінностей між класами до початку формувального впливу не було: в обох групах переважав середній рівень сформованості ефективного засвоєння матеріалу в дистанційному форматі, значна частина учнів мала окремі труднощі з мотивацією, концентрацією уваги та самостійною роботою під час онлайн-уроків.

Таблиця 3.1

**Рівні ефективного засвоєння навчального матеріалу учнями 2-х класів
експериментальної та контрольної груп (до початку експерименту)**

Група	Всього учнів	Високий рівень	Середній рівень	Початковий рівень
Експериментальна	28	5 учнів (18 %)	17 учнів (61 %)	6 учнів (21 %)
Контрольна	30	6 учнів (20 %)	18 учнів (60 %)	6 учнів (20 %)

Дані свідчать, що обидві групи мали приблизно однаковий рівень готовності до участі в експерименті: домінував середній рівень, а високий і початковий рівні були представлені майже однаково. Це підтверджує можливість коректного порівняння результатів після формувального етапу.

На формувальному етапі експерименту було змодельовано дві різні стратегії організації дистанційних уроків. У контрольній групі уроки проводилися переважно в «мінімально технічному» форматі: відеозв'язок через платформу (Zoom/Meet), усне пояснення вчителя, фронтальна робота з класом, виконання завдань у зошитах без використання презентацій, відеоматеріалів, онлайн-ігор та інтерактивних платформ (допускалися лише найпростіші завдання, надиктовані вчителем). В експериментальній групі ті самі теми, у тому ж обсязі і за тим самим календарно-тематичним планом, опрацьовувалися з активним використанням презентацій, навчальних відео, інтерактивних онлайн-ігор та вправ (LearningApps, Wordwall, Kahoot тощо),

елементів гейміфікації (бали, значки, рейтинги), а також візуальних опор (схеми, зображення, анімація).

При цьому зміст навчального матеріалу, тривалість уроків та вимоги до результатів навчання були ідентичними в обох групах, відрізнялися лише форма подання матеріалу та ступінь інтерактивності.

Для оцінювання результатів на формувальному етапі використовувалися:

- поточні онлайн-тести й міні-контрольні роботи після завершення теми;
- відкладене опитування (через 5–7 днів після уроку) для оцінки міцності засвоєння;
- картки спостереження за активністю учнів на уроці (кількість добровільних відповідей, запитань, участь в обговореннях, виконання інтерактивних завдань);
- короткі рефлексивні анкети для учнів («Що було найцікавішим на уроці? Що було для мене важким?») та опитування батьків щодо самостійності дитини під час виконання завдань вдома.

Таблиця 3.2

Рівні ефективного засвоєння навчального матеріалу учнями 2-х класів експериментальної та контрольної груп (контрольний зріз)

Група	Всього учнів	Високий рівень	Середній рівень	Початковий рівень
Експериментальна	28	11 учнів (39 %)	15 учнів (54 %)	2 учні (7 %)
Контрольна	30	8 учнів (27 %)	18 учнів (60 %)	4 учні (13 %)

Після використання інтерактивних засобів в експериментальній групі значно зросла кількість учнів із високим рівнем засвоєння, тоді як кількість

учнів із початковим рівнем зменшилася більш ніж удвічі. У контрольній групі позитивна динаміка була значно слабшою.

На контрольному етапі експерименту в обох групах було проведено підсумкові діагностичні роботи й повторне анкетування, що дозволило визначити зміни рівнів ефективного засвоєння навчального матеріалу за виділеними критеріями (узагальнені результати подано в таблицях 3.3–3.4).

Таблиця 3.3

Динаміка рівнів ефективного засвоєння навчального матеріалу в експериментальній групі

Рівень	До початку експерименту	Після впровадження інтерактивних засобів
Високий	5 учнів (18 %)	11 учнів (39 %)
Середній	17 учнів (61 %)	15 учнів (54 %)
Початковий	6 учнів (21 %)	2 учні (7 %)

Експериментальна група показала чітке зростання: частка учнів із високим рівнем збільшилася майже вдвічі, а початковий рівень зменшився до мінімуму. Активність під час уроків та рівень розуміння матеріалу також суттєво покращилися.

Таблиця 3.4

Динаміка рівнів ефективного засвоєння навчального матеріалу в контрольній групі

Рівень	До початку експерименту	Після завершення навчального періоду (без зміни формату уроків)
Високий	6 учнів (20 %)	8 учнів (27 %)
Середній	18 учнів (60 %)	18 учнів (60 %)
Початковий	6 учнів (20 %)	4 учні (13 %)

Хоча в контрольній групі також спостерігається певне покращення, воно є природним і незначним. Зміни не демонструють стійкого зростання високих рівнів чи суттєвого зменшення низьких, як це відбулося в експериментальній групі.

Аналіз отриманих даних показав, що в експериментальній групі:

- зросла частка учнів із високим рівнем мотиваційно-ціннісного критерію (діти частіше відзначали, що їм «цікаво» і «подобається» навчатися онлайн, охочіше долучалися до роботи, рідше пропускали уроки);
- покращилися показники пізнавального критерію – учні демонстрували більш точні та повні відповіді, краще відтворювали вивчений матеріал через тиждень, частіше правильно застосовували знання в змінених умовах;
- зросла активність на уроці (комунікативно-діяльнісний критерій): збільшилася кількість добровільних відповідей, учні активніше працювали в парах і групах в онлайн-кімнатах, охоче виконували інтерактивні завдання;

- спостерігалось поступове формування рефлексивних умінь: діти точніше оцінювали, що для них було складним, формулювали запитання до вчителя, уміли порівнювати свої поточні результати з попередніми.

У контрольній групі також зафіксовано певні позитивні зрушення (пов'язані з природним процесом навчання та адаптацією до дистанційної форми), однак динаміка змін була значно менш вираженою. Частка учнів з низьким рівнем за окремими критеріями залишилася відносно високою, а мотиваційні та рефлексивні показники зростали повільніше, ніж в експериментальній групі.

Узагальнення результатів контрольного етапу дозволяє зробити висновок, що використання презентацій, відео, онлайн-ігор та інших інтерактивних ресурсів у дистанційному навчанні молодших школярів суттєво підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу порівняно з уроками, проведеними без цих засобів. Інтерактивні форми роботи не лише покращують пізнавальні результати, а й підвищують рівень мотивації, залученість учнів, сприяють розвитку навичок співпраці та елементів саморегуляції в онлайн-середовищі.

Отримані експериментальні дані підтверджують гіпотезу дослідження і слугують підґрунтям для розробки інноваційних підходів до організації дистанційного навчання та побудови моделі ефективної реалізації дистанційного навчання в початковій школі, яка враховуватиме необхідність систематичного й продуманого використання мультимедійних та інтерактивних засобів у роботі з молодшими школярами.

3.2. Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в дистанційному форматі

У сучасних умовах цифрової трансформації освіти інноваційні підходи до дистанційного навчання стають ключовим чинником підвищення його ефективності, особливо у початковій школі. Від традиційних форм організації освітнього процесу педагогіка переходить до нової моделі, де головну роль

відіграють інтерактивні технології, цифрові ресурси та індивідуалізований підхід до кожного учня.

Інноваційні підходи до дистанційного навчання передбачають переосмислення традиційних ролей учителя й учня. Учитель перестає бути єдиним джерелом знань і перетворюється на фасилітатора — організатора та наставника, який спрямовує освітній процес, формує навчальні ситуації, мотивує дітей до активної участі [43, с. 6-7].

Одним із головних інструментів інноваційного дистанційного навчання є інтерактивні технології, що забезпечують активну взаємодію між учасниками освітнього процесу. До них належать платформи для відеоконференцій (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams), сервіси для створення інтерактивних завдань (LearningApps, Wordwall, Kahoot!, Nearpod), а також віртуальні класи (Google Classroom, ClassDojo, Moodle). Завдяки цим засобам учитель може урізноманітнювати уроки, створюючи атмосферу живого спілкування навіть на відстані.

Інтерактивні технології відкривають можливості для використання методів гейміфікації, тобто застосування ігрових механік у навчальному процесі.

Використання мультимедійних і візуальних засобів — ще один напрям інновацій у дистанційному навчанні. Відеоуроки, анімації, інтерактивні презентації, аудіосупровід сприяють кращому засвоєнню матеріалу, адже поєднують вербальні, зорові та слухові канали сприйняття. Для молодших школярів це має особливе значення, оскільки їхнє мислення залишається переважно наочно-образним. Наприклад, учитель може використовувати цифрові дошки (Padlet, Jamboard) для спільного створення ілюстрацій, ментальних карт чи колажів [44, с. 83-91].

Одним із провідних інноваційних підходів є поєднання дистанційного навчання із технологією змішаного навчання (blended learning), яка інтегрує онлайн- і офлайн-елементи.

Серед інноваційних підходів також важливу роль відіграє індивідуалізація навчання. Завдяки цифровим інструментам учитель може створювати диференційовані завдання відповідно до рівня підготовки, темпу роботи та інтересів дитини. Наприклад, платформи Edmodo або Classcraft дозволяють відстежувати успішність учнів, надавати персональні рекомендації, підтримувати мотивацію через позитивне підкріплення.

Важливою складовою інноваційного дистанційного навчання є розвиток цифрової грамотності як учнів, так і вчителів. Молодші школярі повинні оволодіти базовими навичками роботи з цифровими інструментами — використанням клавіатури, онлайн-дошок, пошуком інформації, безпечним користуванням інтернетом.

Одним із перспективних напрямів розвитку дистанційного навчання є використання технологій доповненої (AR) і віртуальної реальності (VR). Вони дають змогу учням занурюватися у віртуальні навчальні простори, досліджувати явища, які неможливо відтворити у звичайному класі.

Особливу роль у вдосконаленні дистанційного навчання відіграє інтеграція елементів соціально-емоційного навчання (Social Emotional Learning, SEL). Цей підхід передбачає розвиток у дітей навичок співпраці, емпатії, саморегуляції, що є особливо важливим в умовах онлайн-освіти, коли зменшується безпосередня соціальна взаємодія [45, с. 168-171].

Таким чином, інноваційні підходи до організації дистанційного навчання в початковій школі ґрунтуються на інтеграції технологічних, педагогічних та психологічних чинників. Вони спрямовані не лише на передачу знань, а й на створення умов для розвитку пізнавальної активності, емоційної стійкості, самостійності та цифрової грамотності учнів.

Сучасна початкова освіта переживає глибоку трансформацію, пов'язану з упровадженням цифрових технологій та необхідністю пристосування до нових соціокультурних умов. Одним із найперспективніших напрямів розвитку

дистанційної та гібридної освіти стає змішане навчання (blended learning), яке поєднує найкращі риси традиційного та онлайн-форматів.

Сутність змішаного навчання полягає у поєднанні очних і дистанційних форм діяльності, коли частина навчального матеріалу опрацьовується в класі під безпосереднім керівництвом учителя, а інша — самотійно або у віртуальному середовищі. Такий підхід забезпечує гнучкість освітнього процесу, дозволяє враховувати індивідуальні темпи засвоєння знань, розширює можливості взаємодії між учасниками навчання [46, с. 29-30].

У початковій школі ефективність змішаного навчання зумовлюється правильним поєднанням онлайн- і офлайн-компонентів. Очні заняття забезпечують соціальну взаємодію, емоційну підтримку, розвиток комунікативних навичок і безпосереднє керівництво з боку вчителя.

Змішане навчання також сприяє формуванню ключових компетентностей, передбачених Концепцією Нової української школи, зокрема — уміння вчитися впродовж життя, критичного мислення, ініціативності та творчості. У дистанційній частині учні вчать планувати власну роботу, визначати послідовність дій, розподіляти час, що поступово формує в них самотійність.

Важливою перевагою змішаного навчання є можливість диференціації освітнього процесу. Завдяки цифровим платформам учитель може створювати завдання різного рівня складності, орієнтовані на індивідуальні потреби учнів [47, с. 135-143].

Індивідуалізація освітнього процесу у змішаній моделі стає можливою завдяки сучасним інформаційним технологіям, які дозволяють учителю відстежувати результати навчання, надавати індивідуальний зворотний зв'язок і підтримку. Цифрові сервіси типу Google Classroom, ClassDojo або LearningApps дозволяють автоматично фіксувати виконання завдань, аналізувати помилки й адаптувати подальші етапи навчання. Водночас

педагогічна індивідуалізація передбачає не лише технічну, а й емоційно-психологічну підтримку.

Індивідуалізація у змішаному навчанні проявляється також у можливості учнів обирати зручний темп і формат роботи. Одні діти швидше засвоюють інформацію через відео, інші — через практичні завдання або ігрову діяльність.

В умовах постійних викликів, зокрема воєнних дій та кризових ситуацій в Україні, застосування змішаного навчання має ще й практичний вимір — воно забезпечує безперервність освіти навіть за неможливості відвідування школи.

Отже, змішане навчання та індивідуалізація освітнього процесу є взаємодоповнювальними елементами сучасної педагогічної стратегії. Їх поєднання дозволяє забезпечити баланс між технологічними можливостями і гуманістичними цінностями освіти.

У добу стрімкого розвитку інформаційних технологій цифрова компетентність стає однією з ключових умов успішного функціонування освітньої системи. Вона охоплює здатність ефективно, безпечно та критично використовувати цифрові інструменти для навчання, комунікації, створення та обміну інформацією. Цифрова компетентність у початковій освіті має двовимірний характер — вона передбачає розвиток як технічних умінь, так і цифрової культури. Для молодших школярів важливо не лише навчитися користуватися комп'ютером чи планшетом, а й розуміти, як за допомогою технологій можна здобувати знання, досліджувати світ, спілкуватися з однолітками [48].

Особливість формування цифрової компетентності учнів полягає в тому, що вона не зводиться до технічної грамотності. Її зміст охоплює вміння критично оцінювати інформацію, дотримуватися правил безпеки в інтернеті, розуміти етичні норми онлайн-спілкування, поважати авторське право та особисті дані інших.

Формування цифрової компетентності вчителя є передумовою ефективного використання технологій у навчанні. У сучасних умовах педагог має виступати не лише носієм знань, а й організатором інтерактивного, технологічно насиченого освітнього середовища. Це передбачає володіння навичками роботи з онлайн-платформами, створення мультимедійних матеріалів, використання цифрових інструментів для оцінювання, спілкування та підтримки зворотного зв'язку.

Цифрова компетентність педагога не є статичною — вона потребує постійного розвитку. У цьому контексті важливою є система підвищення кваліфікації, участь у тренінгах, вебінарах, професійних спільнотах. Міністерство освіти і науки України, а також платформи «Всеосвіта», «На урок», Prometheus, EdEra пропонують широкий спектр курсів, спрямованих на підготовку вчителів до ефективної роботи в онлайн- і змішаному форматі [49, с. 165-167].

Формування цифрової компетентності у школі є спільним процесом, який об'єднує зусилля вчителів, учнів і батьків. Успішність цього процесу залежить від створення безпечного й підтримувального цифрового середовища, де дитина може експериментувати, помилятися й навчатися через практику.

Особливу увагу слід приділяти формуванню цифрової безпеки, яка охоплює питання захисту особистих даних, емоційного благополуччя в онлайн-просторі та протидії дезінформації. Для молодших школярів важливо сформувати базові навички безпечного користування інтернетом: не відкривати невідомі посилання, не спілкуватися з незнайомцями, не публікувати особисті фото чи інформацію про родину [50, с. 863-877].

Отже, формування цифрової компетентності учнів і вчителів — це стратегічний напрям розвитку сучасної освіти. Для учня вона є засобом пізнання, творчості та самореалізації, для вчителя — інструментом ефективного педагогічного впливу й професійного зростання.

3.3. Методичні рекомендації використання цифрових платформ і ресурсів для молодших школярів

У сучасній початковій школі цифрові платформи та ресурси стали невід'ємною частиною навчального процесу. Вони не лише забезпечують технічну можливість організації дистанційного чи змішаного навчання, а й відкривають нові педагогічні перспективи для розвитку активності, творчості та самостійності учнів. Використання освітніх онлайн-сервісів дозволяє вчителю поєднувати традиційні методики з інноваційними технологічними підходами, створюючи гнучке, інтерактивне й особистісно орієнтоване навчальне середовище.

Цифрові платформи виконують одразу кілька функцій: вони є інструментом комунікації між учителем, учнями та батьками; середовищем для представлення навчального контенту; простором для виконання завдань, перевірки знань і взаємодії. Правильне використання таких платформ дозволяє зробити освітній процес більш структурованим, прозорим і доступним.

Однією з найбільш поширених платформ для організації навчання є **Google Classroom**. Вона забезпечує зручну систему управління навчальним процесом, дозволяючи створювати «віртуальні класи», публікувати завдання, перевіряти роботи учнів і підтримувати постійний зворотний зв'язок. Для вчителя це зручний інструмент, що дає можливість структурувати навчальний матеріал за темами, контролювати виконання завдань, виставляти оцінки й залишати коментарі. Для учнів молодшого віку Google Classroom є зрозумілим і візуально доступним середовищем, у якому вони можуть бачити свої досягнення, отримувати миттєві відповіді та виконувати інтерактивні завдання. Додаткова інтеграція з Google Meet, Google Forms і Google Docs дозволяє створювати повноцінну екосистему для дистанційного навчання, поєднуючи текстові, аудіо- та відеоінструменти [51].

Ще однією важливою платформою для синхронного навчання є **Zoom**, яка забезпечує можливість проведення відеоуроків у режимі реального часу.

Для молодших школярів формат живого спілкування особливо важливий, адже він підтримує емоційний контакт з учителем і класом, сприяє соціалізації та розвитку комунікативних навичок. Платформа Zoom дає змогу демонструвати екран, використовувати інтерактивну дошку, створювати «кімнати для групової роботи» та організовувати опитування, що робить заняття динамічними й залучає дітей до активної участі.

Серед більш комплексних систем управління навчанням значне поширення отримала **Moodle** — відкрита освітня платформа, що дозволяє створювати електронні курси, інтерактивні тести, форуми, глосарії, завдання та звіти. Вона часто використовується у старших класах і закладах вищої освіти, проте може бути ефективною і в початковій школі, якщо адаптувати контент до вікових особливостей дітей. Moodle підтримує мультимедійний контент — відео, зображення, аудіо — що дає змогу урізноманітнити подачу матеріалу [52, с. 266-275].

Окрім великих платформ, у початковій школі активно застосовуються інтерактивні освітні ресурси, що мають ігровий характер. Наприклад, **LearningApps** і **Wordwall** дозволяють створювати вправи на класифікацію, відповідність, вибір правильних відповідей, головоломки чи кросворди. Вони перетворюють навчання на гру, стимулюють пізнавальну активність, допомагають розвивати увагу та логічне мислення.

У контексті дистанційної та змішаної освіти важливу роль відіграють платформи для створення й проведення інтерактивних уроків, такі як **Nearpod** або **Genially**. Вони дозволяють учителю комбінувати текст, відео, запитання, тести, малюнки, створюючи мультимедійні інтерактивні заняття. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, творчості та креативності в учнів.

Використання цифрових платформ має не лише технічний, а й педагогічний аспект. Учитель повинен уміти грамотно поєднувати різні сервіси, обирати ті, що відповідають віковим особливостям дітей, і не

перевантажувати навчальний процес надлишком цифрових інструментів. Більш гнучким, цікавим і доступним.

Таким чином, сучасні освітні платформи — це фундамент ефективного дистанційного та змішаного навчання в початковій школі. Вони забезпечують інтерактивність, гнучкість і доступність освітнього процесу, сприяють розвитку цифрової компетентності учнів і підвищують педагогічну майстерність учителів [53, с. 18-22].

Інтерактивне навчання у початковій школі є одним із найефективніших напрямів сучасної педагогіки, адже воно забезпечує активну участь учня у процесі пізнання, розвиває мислення, комунікаційні навички, творчу уяву та самостійність. У цифрову епоху інтерактивність набуває нових форм завдяки використанню сучасних технологій, які дозволяють поєднати ігрові, мультимедійні й комунікативні методи. Цифрові інструменти для інтерактивного навчання створюють середовище, у якому діти не просто отримують знання, а взаємодіють із матеріалом, експериментують, висловлюють думки, співпрацюють і самостійно відкривають нові закономірності.

Цифрові інструменти відкривають широкі можливості для створення інтерактивного навчального простору. Вони дозволяють учителю перетворити урок на живий процес, у якому кожен учень бере активну участь. Одним із головних завдань педагога стає не просто донести інформацію, а організувати діяльність, що стимулює пізнавальну ініціативу.

Використання ігрових технологій у цифровому форматі є одним із найефективніших способів розвитку пізнавальної активності молодших школярів. Гра виступає природною формою навчання дітей цього віку, адже вона поєднує емоційність, рухливість і прагнення до відкриття нового. У цифровому освітньому середовищі гра стає не просто розвагою, а педагогічним інструментом, який дозволяє опановувати складні поняття через дію, досвід і взаємодію [54, с. 628].

Гейміфікація навчального процесу має глибокий педагогічний зміст. Вона допомагає створити позитивне емоційне тло, формує відчуття успіху, розвиває вміння працювати в команді й змагатися з повагою до суперника. Для дітей, які навчаються дистанційно або у змішаному форматі, гра виступає потужним засобом підтримки емоційного зв'язку з учителем і однокласниками.

Поряд з іграми важливу роль у цифровому навчанні відіграють візуальні засоби — графіка, анімації, відео, інтерактивні презентації, віртуальні моделі. Вони роблять матеріал більш доступним для розуміння, сприяють розвитку образного мислення та здатності до аналізу. Візуалізація інформації дозволяє дітям краще запам'ятовувати, оскільки поєднує зорові, слухові й моторні канали сприйняття. Наприклад, використання інтерактивних дошок (Padlet, Jamboard, Miro) дозволяє створювати спільні схеми, колажі чи ментальні карти, які діти можуть редагувати онлайн. Відеоматеріали є потужним інструментом візуального навчання.

Цифрові інструменти також дозволяють учням самим створювати візуальний контент — малюнки, комікси, презентації, колажі чи навіть прості анімації. Це формує не лише технічні вміння, а й креативність, уміння виражати думки через образи. Такі сервіси, як Canva for Education, Pixton або Book Creator, надають змогу учням молодшої школи працювати у форматі проєктної діяльності, створюючи власні цифрові історії, книжки чи постери.

Таким чином, цифрові інструменти для інтерактивного навчання стають потужним ресурсом розвитку сучасної початкової школи. Вони поєднують елементи гри, творчості, комунікації та технології, забезпечуючи комплексний підхід до формування компетентностей дитини [55].

У сучасному освітньому просторі цифрові ресурси стали невід'ємним інструментом навчання, розвитку та комунікації. Проте величезна кількість онлайн-платформ, застосунків і навчальних сайтів створює серйозний виклик

для вчителя, який має обрати з них саме ті, що забезпечують педагогічну цінність, безпеку й ефективність.

Першим і найважливішим критерієм є педагогічна доцільність ресурсу. Будь-який онлайн-інструмент повинен відповідати навчальним цілям, сприяти засвоєнню знань, формуванню навичок чи розвитку компетентностей. Його використання має бути логічно інтегрованим у структуру уроку, а не замінювати зміст навчання декоративними чи розважальними елементами.

Не менш важливим критерієм є відповідність віковим особливостям учнів початкової школи. Молодші школярі потребують навчального середовища, яке є емоційно позитивним, візуально привабливим і зрозумілим за структурою. Онлайн-ресурси мають мати інтуїтивно простий інтерфейс, чіткі інструкції та мінімум зайвих елементів, які відволікають увагу. Важливо, щоб кольори, шрифти та ілюстрації не перевантажували сприйняття, а допомагали концентруватися на головному [56].

Ще одним ключовим аспектом є безпека онлайн-середовища. Для дітей молодшого шкільного віку цифрова безпека має бути пріоритетом, адже вони не завжди здатні самостійно розпізнати ризики, пов'язані з інтернетом. Тому платформи та ресурси, що використовуються в навчанні, повинні бути захищеними від сторонньої реклами, агресивного контенту, несанкціонованого збору персональних даних.

Наступним важливим критерієм є наукова достовірність та якість змісту. Усі навчальні матеріали, розміщені на онлайн-ресурсі, мають відповідати чинним навчальним програмам, державним стандартам і віковим освітнім вимогам.

Окремої уваги заслуговує мотиваційний потенціал ресурсу. Якісний онлайн-засіб має викликати інтерес, заохочувати до самостійної діяльності, створювати ситуацію успіху. Це може бути реалізовано через ігрові елементи, бали, рівні, віртуальні нагороди або візуальні ефекти, які позитивно підкріплюють зусилля учнів.

Критично важливим є можливість індивідуалізації навчання. Кожна дитина має свій темп і стиль засвоєння інформації, тому цифровий ресурс повинен дозволяти адаптувати матеріал до рівня підготовки учня. Наприклад, платформи, які передбачають різні рівні складності, зворотний зв'язок або додаткові підказки, є значно ефективнішими, ніж ті, що пропонують однакові завдання для всіх.

Не менш важливим є забезпечення інтерактивності та зворотного зв'язку. У початковій школі діти особливо потребують миттєвого підтвердження своїх дій — правильних відповідей, похвали, підказок чи коментарів. Якісний онлайн-ресурс повинен передбачати систему автоматичного оцінювання, реакцій або коротких підсумків після виконання завдань [57, с. 12-19].

Критерій доступності та технічної сумісності також має велике значення. Онлайн-ресурси повинні бути легкими у використанні, доступними на різних пристроях — комп'ютерах, планшетах, смартфонах — і не вимагати потужного технічного забезпечення.

Ще одним важливим аспектом є розвивальний і виховний потенціал онлайн-ресурсів. Цифрове навчання не повинно обмежуватися передачею знань — воно має сприяти формуванню особистості, моральних цінностей, соціальних навичок і культури поведінки в інтернеті.

Отже, добір якісних онлайн-ресурсів для початкової школи — це не лише технічне, а передусім педагогічне завдання. Учитель має орієнтуватися не на кількість цифрових інструментів, а на їхню відповідність освітнім цілям, віковим потребам і ціннісним орієнтирам.

Сучасна система освіти переживає глибоку трансформацію, спричинену цифровізацією, розвитком інформаційних технологій і суспільними викликами, які змушують шукати нові форми організації навчального процесу. Дистанційна освіта, що раніше розглядалася як допоміжна або додаткова форма, нині стала одним із головних напрямів розвитку освітньої політики. У початковій школі реалізація дистанційного навчання має особливе значення,

адже саме на цьому етапі формується основа навчальної мотивації, пізнавальної активності, комунікативних навичок та емоційної стабільності дитини [58, с. 168-177].

Концептуальні засади побудови моделі ефективного дистанційного навчання спираються на гуманістичний і компетентнісний підходи, які є основою сучасної освітньої парадигми. Гуманістичний підхід передбачає орієнтацію на особистість учня, його потреби, здібності та індивідуальний темп розвитку. У дистанційному форматі це означає створення сприятливого середовища, у якому дитина відчуває підтримку, впевненість і зацікавленість у навчанні, навіть перебуваючи поза класом.

Одним із фундаментальних принципів моделі ефективного дистанційного навчання є інтерактивність, що забезпечує активну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. В умовах віддаленого навчання важливо не допустити перетворення учня на пасивного слухача. Тому модель має ґрунтуватися на методах, які стимулюють залучення — обговорення, ігри, проекти, віртуальні експерименти, спільне створення контенту.

Другою концептуальною засадою є індивідуалізація навчання. У дистанційному форматі кожен учень отримує можливість працювати у власному темпі, повторювати матеріал, якщо це потрібно, або переходити до складніших завдань. Для цього модель передбачає використання адаптивних цифрових платформ, які автоматично добирають завдання за рівнем складності.

Наступною концептуальною засадою є інтеграція технологічного й педагогічного аспектів. Ефективне дистанційне навчання неможливе без поєднання сучасних цифрових інструментів із методично вивіреною змістом освіти. Технології самі по собі не гарантують якості — вони лише засіб досягнення педагогічних цілей. Тому модель повинна визначати не лише набір цифрових засобів, а й принципи їхнього педагогічно обґрунтованого використання [59, с. 106-115].

Концептуальні засади моделі також включають гнучкість і адаптивність, що дають змогу змінювати формат навчання залежно від умов. Сучасна школа має бути готовою оперативно переходити від очного до дистанційного або змішаного режиму, не втрачаючи якості освіти. Для цього модель передбачає уніфіковану систему організації навчання — єдину платформу, чіткий розклад, правила комунікації та оцінювання.

Отже, концептуальні засади побудови моделі ефективного дистанційного навчання в початковій школі ґрунтуються на інтеграції гуманістичних, технологічних і педагогічних принципів.

Ефективна реалізація дистанційного навчання у початковій школі неможлива без створення цілісної системи організаційно-педагогічних умов, які забезпечують узгодженість усіх компонентів освітнього процесу. Організаційно-педагогічні умови ефективності дистанційного навчання ґрунтуються на декількох ключових засадах. Першою з них є готовність педагогічних кадрів до роботи в цифровому середовищі. Учитель у дистанційній моделі виступає не лише як передавач знань, а як організатор, консультант, мотиватор і фасилітатор навчального процесу.

Другою умовою є наявність цифрової інфраструктури, яка забезпечує технічну базу для реалізації навчального процесу. Це передбачає стабільний доступ до інтернету, наявність комп'ютерів або планшетів у вчителів і учнів, використання єдиної навчальної платформи (наприклад, Google Classroom або Moodle), а також технічну підтримку користувачів [60, с. 38-47].

Третьою умовою є психолого-педагогічна підтримка учнів. Молодший шкільний вік характеризується високою емоційністю, потребою у спілкуванні та підтримці дорослого. У дистанційному навчанні ці фактори мають бути враховані через створення сприятливого психологічного клімату, використання методів емоційної взаємодії, ігор, візуальних матеріалів.

Четвертою важливою умовою є організація партнерської взаємодії між школою, учнями та батьками. У початковій школі саме родина часто стає

посередником між дитиною й цифровим середовищем, допомагаючи організувати робоче місце, контролювати час і підтримувати дисципліну.

Наступною умовою є чітке нормативно-організаційне забезпечення процесу. Кожна школа повинна мати внутрішній регламент дистанційного навчання, який визначає порядок проведення уроків, форми контролю, правила комунікації та використання цифрових ресурсів. Це допомагає уникнути хаотичності, забезпечує дисципліну та прозорість у роботі.

Розробка алгоритму впровадження моделі дистанційного навчання у початковій школі передбачає поетапну роботу, що охоплює підготовчий, організаційний, реалізаційний і аналітичний етапи.

На підготовчому етапі здійснюється аналіз потреб школи, визначення технічних можливостей, добір відповідних платформ і ресурсів. Важливо також провести діагностику рівня цифрової компетентності вчителів та учнів, щоб визначити, які навички потребують розвитку.

Організаційний етап передбачає створення єдиного інформаційного середовища школи, налагодження комунікаційних каналів, підготовку навчальних матеріалів у цифровому форматі [61].

На реалізаційному етапі відбувається безпосереднє впровадження моделі дистанційного навчання. Учитель організовує навчальний процес через синхронні (відеоуроки, онлайн-зустрічі) та асинхронні (самостійні завдання, перегляд відео, виконання тестів) форми роботи.

Аналітичний етап спрямований на оцінку ефективності впровадженої моделі. Учитель аналізує результати навчання, проводить опитування учнів і батьків щодо зручності та доступності процесу, виявляє труднощі й резерви розвитку. На основі цього здійснюється корекція методик, удосконалюються цифрові інструменти, розробляються рекомендації для подальшого вдосконалення дистанційної освіти.

Таким чином, організаційно-педагогічні умови ефективності та чіткий алгоритм впровадження моделі дистанційного навчання створюють основу для гармонійного розвитку освітнього процесу в початковій школі.

Оцінювання результативності дистанційного навчання в початковій школі є важливим індикатором його ефективності, якості педагогічної взаємодії та рівня досягнення освітніх цілей. Цей процес не зводиться лише до вимірювання знань чи фіксації оцінок — він має комплексний характер і передбачає аналіз навчальних, психологічних, соціальних і технологічних аспектів.

Результативність дистанційного навчання визначається не лише рівнем засвоєння навчального матеріалу, а й тим, наскільки ефективно реалізовано принципи активності, самостійності, мотивації та розвитку компетентностей. Тому система оцінювання має бути багатовимірною, поєднувати кількісні та якісні показники, забезпечувати не лише контроль, а й підтримку учнів [62].

Першим аспектом результативності є навчальні досягнення учнів, які відображають рівень сформованості предметних компетентностей. Для їх вимірювання використовуються традиційні форми — тести, контрольні роботи, онлайн-завдання, інтерактивні вправи. Проте у дистанційному форматі оцінювання має бути гнучким і різноманітним. Учитель може застосовувати автоматизовані системи перевірки (Google Forms, Classtime, Moodle Quiz), що забезпечують оперативний аналіз результатів, або комбінувати їх із творчими завданнями — створенням презентацій, відео, мініпроектів, малюнків.

Другим аспектом є мотиваційно-ціннісний компонент, який відображає ставлення учнів до навчання, їхню зацікавленість, активність і готовність до самостійної роботи. У дистанційному середовищі мотивація є одним із найвразливіших елементів, адже учень часто залишається наодинці з навчальними завданнями. Тому важливо оцінювати не лише кінцевий результат, а й процес — участь у дискусіях, своєчасність виконання завдань, залучення до групових проектів, ініціативність.

У структурі оцінювання важливе місце займає формувальне оцінювання, яке орієнтується на підтримку та розвиток учня в процесі навчання. Його суть полягає у наданні регулярного зворотного зв'язку, який допомагає дитині зрозуміти, що вона вже засвоїла, а над чим потрібно попрацювати.

Ще одним важливим критерієм ефективності є комунікативна активність учнів. У дистанційному форматі вона проявляється через участь у відеоуроках, спілкування в чатах, форумах, виконання спільних завдань. Активна комунікація свідчить не лише про зацікавленість, а й про соціальну зрілість, готовність до співпраці.

Суттєве значення має психологічний комфорт учнів, який також є показником результативності дистанційного навчання. Якщо дитина відчуває підтримку, впевненість і позитивне ставлення з боку вчителя, вона демонструє вищі результати й стійку мотивацію.

Для повного оцінювання результативності моделі дистанційного навчання необхідно застосовувати системний підхід, який охоплює три рівні: індивідуальний (результати кожного учня), педагогічний (ефективність роботи вчителя) і організаційний (якість управління процесом на рівні школи) [63, с. 60-67].

Отже, оцінювання результативності дистанційного навчання в початковій школі є комплексним процесом, що охоплює академічні, емоційні та соціальні аспекти розвитку учня. Воно має не лише контролювати, а й підтримувати, мотивувати, сприяти формуванню відповідального ставлення до навчання.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі магістерської роботи обґрунтовано перспективи вдосконалення дистанційного навчання в початковій школі на основі результатів експериментального дослідження, аналізу інноваційних підходів та створення моделі ефективно організації освітнього процесу. Експеримент, проведений у 2-х класах Чернігівської гімназії № 3, переконливо показав, що

використання презентацій, відео, онлайн-ігор та інтерактивних цифрових ресурсів істотно підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами порівняно з дистанційними уроками, де такі засоби не застосовуються. В експериментальній групі зросла частка учнів із високим рівнем засвоєння матеріалу, підвищилася мотивація до навчання, активність на уроці, покращилися показники рефлексії та саморегуляції, тоді як у контрольній групі позитивні зрушення були менш вираженими і носили переважно стихійний характер.

Проаналізовані інноваційні підходи (інтерактивні технології, гейміфікація, змішане навчання, індивідуалізація, розвиток цифрової компетентності) та можливості сучасних цифрових платформ (Google Classroom, Zoom, Moodle, LearningApps, Wordwall, Nearpod тощо) засвідчили, що дистанційний формат може стати не тимчасовою вимушеною альтернативою очному навчанню, а повноцінним педагогічним середовищем за умови його цілеспрямованої, методично виваженої організації. Цифрові ресурси, за умови їх педагогічно обґрунтованого добору, створюють умови для підвищення пізнавальної активності, розвитку критичного мислення, творчості, комунікативних навичок та відповідального ставлення до власного навчання.

Запропоновано модель ефективної реалізації дистанційного навчання в початковій школі, що ґрунтується на поєднанні гуманістичного та компетентнісного підходів, інтерактивності, індивідуалізації, гнучкості організації освітнього процесу, партнерстві «учитель – учень – батьки» та забезпеченні належних організаційно-педагогічних умов. Окреслено алгоритм упровадження цієї моделі, який включає підготовчий, організаційний, реалізаційний та аналітичний етапи, а також підходи до комплексного оцінювання результативності дистанційного навчання. Отримані результати дозволяють стверджувати, що ефективно дистанційне навчання молодших школярів можливе лише за умови системного поєднання технологічних засобів

із продуманою педагогічною стратегією, що забезпечує не лише засвоєння знань, а й розвиток особистості дитини, її емоційного благополуччя та здатності навчатися впродовж життя.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження на тему «Формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах дистанційного навчання» було здійснено всебічний аналіз теоретичних, методичних і практичних аспектів організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Отримані результати дозволяють стверджувати, що дистанційна освіта, незважаючи на складнощі її впровадження, поступово стає невід'ємною частиною сучасної української школи та важливим чинником розвитку інноваційного освітнього середовища.

- 1) аналіз теоретико-методологічних засад дистанційного навчання дав змогу систематизувати наукові підходи та виявити провідні принципи організації освітнього процесу в онлайн-середовищі. Встановлено, що результативність дистанційної освіти визначається поєднанням технологічних можливостей із педагогічно обґрунтованим добром змісту, методів і форм навчання, адаптованих до вікових потреб молодших школярів;
- 2) Дослідження психолого-педагогічних особливостей учнів молодшого шкільного віку підтвердило, що дистанційний формат навчання вимагає особливої уваги до підтримки емоційного стану дітей, структурованості інструкцій та регулярного зворотного зв'язку. Показано, що рівень сформованості уваги, самоорганізації та мотивації прямо впливає на ефективність засвоєння навчального матеріалу в онлайн-режимі, що зумовлює необхідність диференційованого підходу;
- 3) у ході вивчення проблем дистанційної взаємодії було окреслено низку чинників, які ускладнюють освітній процес у початковій школі. Серед них — недостатня цифрова компетентність дітей і батьків, обмежений доступ до технічних засобів, труднощі з підтриманням дисципліни, зниження навчальної мотивації та значне навантаження на педагогів. Ці

обставини істотно впливають на якість навчання та потребують комплексного вирішення на організаційному й управлінському рівнях;

- 4) аналіз інноваційних педагогічних підходів та цифрових інструментів засвідчив, що використання інтерактивних платформ, гейміфікації, мультимедійних матеріалів, а також індивідуальних освітніх траєкторій підвищує залученість учнів і сприяє кращому засвоєнню змісту. Особлива роль належить технологіям, які забезпечують можливість диференціації завдань і оперативного зворотного зв'язку, що є важливими умовами ефективної роботи з молодшими школярами;
- 5) експериментальна перевірка ефективності дистанційного формування ключових компетентностей продемонструвала позитивну динаміку навчальних результатів. Порівняльний аналіз контрольного та експериментального класів показав, що за умови науково обґрунтованої організації онлайн-уроків та використання сучасних цифрових ресурсів рівень сформованості пізнавальної, комунікативної та цифрової компетентностей може відповідати показникам традиційного навчання або перевищувати їх.

Узагальнення результатів дослідження дозволяє стверджувати, що дистанційне навчання в початковій школі має значний потенціал за умови його методичної, технічної та організаційної підтримки. Виявлені закономірності та експериментально підтверджені результати формують підґрунтя для подальшої оптимізації онлайн-освіти та окреслюють перспективні напрями удосконалення навчального процесу в умовах цифрової трансформації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева С., Арістова Н., Малихін О., Топузов О. Методологічні та дидактичні засади компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти. *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: Метод. рекомендації*. Київ: Педагогічна думка, 2023. С. 19–25. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737635> (дата звернення: 28.10.2025).
2. Алексеєнко Т. Гнучке навчання в основних характеристиках, реальних практиках та потребах учнів щодо змісту підручників. *Проблеми сучасного підручника*. 2024. Вип. 31, № 3. С. 13–23. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-32-13-23>.
3. Алексеєнко Т. Засадничі ідеї дидактико-методичних рішень діагностики навчальних втрат здобувачів освіти: досвід і перспективи. *Компетентнісно орієнтоване навчання: Виклики та перспективи: Зб. тез IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.* Київ: Педагогічна думка, 2024. С. 202–205. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741080> (дата звернення: 28.10.2025).
4. Антонова О. Є., Бірук Н. П. Компетентнісні засади підготовки фахівців у контексті світового та вітчизняного досвіду: сучасні виклики та перспективи. *Зб. матеріалів конф. (22-23 травня 2025 р., Житомир)*. 2025. 290 с.
5. Барановська О. В. Індивідуалізація та диференціація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів початкової школи. *Проблеми сучасного підручника*. 2022. Вип. 29. С. 14–23. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734218> (дата звернення: 28.10.2025).
6. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. *Український центр оцінювання якості освіти*. 2023. URL:

https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf

(дата звернення: 28.10.2025).

7. Бібик Н. М., Вашуленко О. В., Листопад Н. П., Мартиненко В. О., Онопрієнко О. В., Павлова Т. С., Петрук О. М. Діагностика навчальних втрат та рекомендації щодо їх подолання у початковій школі. *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: Метод. рекомендації*. Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023. С. 60–69. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736974> (дата звернення: 28.10.2025).

8. Білик Ю. П. Підготовка учителів до організації дистанційного навчання у початковій школі: дис. ... д-ра пед. наук. 2024.

9. Білик Ю. Академічна доброчесність у дистанційному навчанні початкової школи: теоретичний аналіз. *Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ*. Суми/Вінниця: НІКО/ВНТУ, 2022. С. 18–22.

10. Білик Ю., Коломієць А., Коломієць Т. Особливості організації дистанційного навчання в початковій школі в умовах воєнного стану. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2023. № 2(53). С. 26–32.

11. Валько Н. В. Система підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування STEM технологій у професійній діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: [спец.] 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2020. 40 с.

12. Василів І. Б. Досвід педагогічної підготовки вчителів початкової школи у закладах вищої освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7(13). С. 485–495. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/5440/5471> (дата звернення: 28.10.2025).

13. Васильєва Д. Стан дистанційного навчання математики під час війни в Україні. *Український Педагогічний журнал*. 2022. № 2. С. 38–47. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-38-47>.

14. Воляннюк А. С. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27, Т. 1. С. 241–245.
15. Воротникова І. П., Чайковська Н. В. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. *Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва*. 2020. 228 с.
16. Гапон В. та ін. Комп'ютеризація початкової освіти як можливість для підвищення ефективності навчання молодших школярів в умовах викликів. *Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Приват. установи «Заклад вищ. освіти «Міжнар. гуманітарно-пед. ін-т «Бейт-Хана»*. 2024. С. 101–104.
17. Глазова В. Підготовка майбутніх учителів математики до роботи в Новій українській школі. *Технології електронного навчання*. 2022. № 6. С. 17–22. URL: <https://doi.org/10.31865/2709-840062022270259> (дата звернення: 28.10.2025).
18. Глушко О. З., Локшина О. І., Джурило А. П., Максименко О. О., Кравченко С. М., Шпарик О. М. Освітні втрати: термінологічний дискурс із використанням зарубіжного досвіду. *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: Метод. рекомендації*. Педагогічна думка, 2023. С. 19–25. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>.
19. Гриценко І. В., Одіноченко А. А. Персоналізоване навчання молодших школярів у кризових умовах. *The 6th International scientific and practical conference “The role of innovations in the transformation of the image of modern science” (October 08–11, 2024)*. Oslo, Norway: International Science Group, 2024. 177 с.
20. Державна служба якості освіти України. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/23 навчальному році.

2023. URL:
<https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf> (дата звернення: 28.10.2025).

21. Державна служба якості освіти України. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2023/24 навчальному році. 2024. URL:
https://fileview.ukr.net/?url=https://mail.ukr.net/api/public/file_view/list%3Ftoken%3DMWIIAkyJt6PfeuZfgoFpg7rNxo1VyaNmpNHBU5jgj_SwGlwOQwR-d17Aw2n8MsYMF0u7UMKzcxBi5cJoLdkl3vzLmebw0g3rIfd-Dw:IqbJWg5TzNKlpr0l%26r%3D1723107272258&default_mode=view&lang=uk#start=0 (дата звернення: 28.10.2025).

22. Дрокіна А. С. Модернізація професійної підготовки учителів початкової школи в умовах дистанційної освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 2(30). С. 1110–1120. URL:
<http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/9076/9123> (дата звернення: 28.10.2025).

23. Дяченко М. Д., Дяченко І. М., Романова Т. А. Моделювання освітнього процесу розвитку медіаграмотності студентів: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 81. С. 42–46. URL:
<https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.81.6> (дата звернення: 28.10.2025).

24. Ковальчук І. Дистантне навчання: реалії та виклики сьогодення. *Молодий вчений*. 2020. № 8(84). С. 156–160.

25. Козлова Д. О. Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: дис. ... канд. пед. наук. Рівненський державний гуманітарний університет, 2021. 37 с.

26. Коломієць А., Громов Є., Жовнич О., Коломієць Д., Івашкевич Є. Актуалізація навичок педагога, що необхідні для організації освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій. *Сучасні інформаційні технології та*

інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2022. Вип. 65. С. 147–154. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-65-147-154>.

27. Кузнецова М. О., Бібіченко В. О., Кузнецова І. К. Вплив дистанційного навчання на формування мотивації до навчання у студентів медичного ЗВО. *The concept of modern pharmacy and medicine in Ukraine and EU countries: conf. proc. (Wloclawek, the Republic of Poland, September 6–7, 2023)*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. С. 73–75.

28. Купіна І., Радченя І. Актуальні питання адаптації дітей молодшого шкільного віку до навчання в умовах воєнного стану. *Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти*. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2022. С. 63–65.

29. Кузан Г. Диджиталізація освітнього процесу і дистанційне навчання в Україні: виклики, проблеми, перспективи. *Молодь і ринок*. 2022. № 9(207). С. 107–111.

30. Ліпчевська І. Мінімізація навчальних втрат у початковій освіті: інформаційно-комунікаційна компетентність учнів. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: Матеріали IV Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (16 травня 2024 року)*. Рівне: РДГУ, 2024. С. 21–23. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742225> (дата звернення: 28.10.2025).

31. Ліпчевська І. Розвиток самостійності навчання учнів початкової школи в умовах воєнного стану. *Асертивність і саморозвиток учнів та студентів з ознаками обдарованості в умовах війни: Тези доповідей учасників XVII наук.-практ. семінару*. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. С. 32–34. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741090> (дата звернення: 28.10.2025).

32. Локшина О., Джурило А., Максименко О., Шпарик О. До питання про навчальні втрати: термінологічний концепт у сучасному науково-педагогічному дискурсі. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2.

С. 5–18. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/655/691> (дата звернення: 28.10.2025).

33. Мар'єнко М., Сухіх А. Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*. 2022. № 2. С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-31-37>.

34. Мельничук В. О. Дистанційне навчання майбутніх учителів початкової школи: теоретичний аспект. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 12(30). С. 926–936.

35. Мельничук В. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до дистанційного навчання у процесі вивчення природничо-математичних дисциплін. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. 10 с.

36. Мельничук В. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до дистанційного навчання у процесі вивчення природничо-математичних дисциплін. *Молодь і ринок*. 2020. № 3-4(182-183). С. 17–22.

37. Мозуль І. В. Виховання патріотизму в молодших школярів у контексті сучасних викликів. 8–9 с.

38. Москалюк М., Москалюк Н. Підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання під час військових дій. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 60. С. 118–127. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/663/580> (дата звернення: 28.10.2025).

39. Москалюк М. М., Москалюк Н. В. Використання технологій дистанційного навчання у процесі підготовки майбутніх учителів. *Фізико-математична освіта*. 2020. № 4(26). С. 79–84. DOI: 10.31110/2413-1571-2020-026-4-014.

40. Муковіз О. Експериментальна перевірка рівня розвитку професійно-педагогічної компетентності вчителів початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр.* Умань, 2021. Вип. 1(23). С. 42–50.

41. Муковіз О. Особливості впливу системи дистанційного навчання на рівень розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. С. 109–113.

42. Нова українська школа / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/novaukrainska-shkola> (дата звернення: 28.10.2025).

43. Онопрієнко О. Використання штучного інтелекту для додання втрат у навчанні молодших школярів математики. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: Матеріали IV Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (16 травня 2024 року)*. Рівне: РДГУ, 2024. С. 6–7. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741313> (дата звернення: 28.10.2025).

44. Павлик О., Білоконна Н., Лисевич О. Професійна підготовка фахівця початкової освіти у нових реаліях. *Український Педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 83–91. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-83-91> (дата звернення: 28.10.2025).

45. Павлова Т. С. Навчальні втрати у результатах початкової освіти. *Сучасні освітні методики та технології в умовах викликів сьогодення: Матеріали Інтернет-конф. (16–17 травня 2024)*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. С. 168–171. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742289> (дата звернення: 28.10.2025).

46. Петрук О. Вектори дослідження проблеми навчальних втрат у початковій і базовій середній освіті. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: Матеріали IV Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (16 травня 2024 року)*. Рівне: РДГУ, 2024. С. 29–30. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741304> (дата звернення: 28.10.2025).

47. Петрук О. М. та ін. Втрати у навчанні молодших школярів: бачення проблеми педагогами й батьками: За матеріалами дослідження. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 135–143.

48. Плетеницька Л. С., Алексеєва О. Р., Павленко І. Г. Оцінка впливу дистанційного навчання на академічну успішність та формування професійних компетентностей майбутніх педагогів для впровадження принципів Нової української школи. *Академічні візії*. 2024. Вип. 32.

49. Полуйко З. Виклики для студентів під час дистанційного навчання. 2025. С. 165–167.

50. Попадич Б. Т., Попадич О. О., Логай В. А. Дистанційне навчання як виклик сучасної системи освіти: методико-правовий вимір. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2024. № 3(21). С. 863–877.

51. Різак Г. В., Ципляк Н. О., Голуб О. В. Створення інноваційних освітніх програм в Україні: досвід і рекомендації країн ЄС. *Академічні візії*. 2023. Вип. 22. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/520> (дата звернення: 28.10.2025).

52. Скворцова С. Методична система підготовки майбутніх учителів до навчання математики. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № 22. С. 129–133. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. С. 266–275.

53. Смолянчук Н., Собченко Т., Сирота А. Цифрові сервіси на уроках “Дизайн і технології”: проблеми, реалії, перспективи. *Молодь і ринок*. 2024. № 3(223). С. 18–22.

54. Ткаченко М. С. Використання цифрових освітніх ресурсів у природничій освітній галузі: перспективи та виклики. *The 3rd International scientific and practical conference “Current trends in scientific research*

development” (October 17-19, 2024). Boston, USA: BoScience Publisher, 2024. С. 628.

55. Топузов О. М., Онопрієнко О. В. (ред.). *Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів: метод. рекомендації*. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2023. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736336> (дата звернення: 28.10.2025).

56. Федірко Ж. В. Підготовка вчителя до впровадження інновацій в освітній процес Нової української школи. *Наукові записки*. 2022. № 208. С. 245–251. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-245-251> (дата звернення: 28.10.2025).

57. Харківська А. А., Молчанюк О. В. Диверсифікація професійної підготовки педагогів початкової освіти із принципами Нової української школи. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 2(209). С. 12–19. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2\(209\)-12-18](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2(209)-12-18) (дата звернення: 28.10.2025).

58. Хомич Л. Вчитель нової української школи: вектори професійного розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. № 20(2). С. 168–177. URL: [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.168-176](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.168-176) (дата звернення: 28.10.2025).

59. Цюняк О. Професійна підготовка майбутніх педагогів засобами дистанційного навчання в умовах карантину. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. № 1. С. 106–115. URL: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.106-115](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.106-115) (дата звернення: 28.10.2025).

60. Чайка В. М., Шишак А. М. Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах: зб. наук. пр.* Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Вип. 50. С. 38–47.

61. Червінська І., Хімчук Л. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до створення цифрового контенту для навчання молодших школярів. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Педагогічні науки»*.

2021. URL: http://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2021_2/2.pdf (дата звернення: 28.10.2025).

62. Шелестова Л. В., Барановська О. В. *Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у початковій школі: метод. посібник*. Київ: Освіта, 2024. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742079> (дата звернення: 28.10.2025).

63. Яремчук Н. Особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя початкової школи в умовах дистанційного навчання. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 4. С. 60–67. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.4.7> (дата звернення: 28.10.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕКТУМ» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОПОЄНКА
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ІННОВАЦІЇ ТА ТРАДИЦІЇ В ОСВІТІ:
ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ,
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ»

м. Чернігів, 28 березня 2025 року

Чернігів, 2025

<i>Панова Анна Михайлівна</i> УКРАЇНСЬКИЙ СІЛЬСЬКИЙ ПЕЙЗАЖ: ІСТОРИКО-МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ	102
<i>Астахова Юлія Русланівна</i> МІСЦЕ УРБАНІСТИЧНОГО ПЕЙЗАЖУ В УКРАЇНСЬКОМУ ЖИВОПИСІ	105
НАУКОВИЙ НАПРЯМ РОБОТИ 4	
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА	
РОЗВИТКУ ОСВІТИ І КУЛЬТУРИ:	
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДОСЯГНЕННЯ	
<i>Корбач Дмитро Віталійович</i> ПРОГРАМУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОНІКА В ОСВІТНІХ ІГРАШКАХ: ДОСВІД СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ІГРАШКИ-БОТА	107
<i>Гіневська Анна Михайлівна</i> ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ	111
<i>Макаренко Анна Дмитрівна</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	113
<i>Остапенко Вікторія Сергіївна</i> ЦИФРОВА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСТУПНОСТІ: ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ У НАВЧАННІ	116
<i>Галушко Юлія Станіславівна</i> ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОМЕРЕЖІ GEMINI В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	119
<i>Протченко Олександра Володимирівна</i> ІНТЕГРАЦІЯ 3-D ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	124

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Криворізький державний педагогічний університет
Інститут педагогіки НАПН України

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**НАСТУПНІСТЬ У НАВЧАННІ
МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ РЕФОРМИ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

27 березня 2025 року

Одеса
2025

<i>Семенець С. П.</i>	46
Математичні здібності як внутрішній прояв математичної компетентності здобувачів освіти	

СЕКЦІЯ 1.

НАСТУПНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ І ПОНЯТЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ ТА ПЕРШОКЛАСНИКІВ

<i>Бальоха А. С.</i>	49
Використання Блоків Дьспеша у процесі пізнання природного довкілля вихованцями старшої групи	
<i>Березовська Л. І.</i>	51
Забезпечення наступності в логіко-математичному розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	
<i>Верещак Є. О.</i>	54
Вплив наступності у формуванні математичних уявлень на розвиток самооцінки дошкільників і першокласників	
<i>Гришина М. Ю.</i>	56
Вплив математичної підготовки дошкільників на мотивацію до навчання у початковій школі	
<i>Левченко К. П., Богдан Т. М.</i>	59
Розвиток математичних компетентностей у майбутніх першокласників за допомогою інноваційних методів	
<i>Меліхова В. В.</i>	62
Система ранньої профілактики дискалькулії у дітей дошкільного віку: підготовка майбутніх першокласників до успішного опанування математичних навичок	
<i>Нікулочкіна О. В.</i>	65
До проблеми формування математичних уявлень і понять у дошкільників і першокласників	
<i>Остапенко В. С., Запорожченко Т. П.</i>	68
Наступність та перспективність у формуванні математичних уявлень і понять у першокласників	
<i>Покрова С. В.</i>	71
Використання ігрових методів для формування математичних уявлень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

ЧЕТВЕРТІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ
ПАМ'ЯТІ О. Я. САВЧЕНКО

КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ
ОЛЕКСАНДРИ ЯКІВНИ САВЧЕНКО.
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА САМОСТІЙНОСТІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ:
СУЧАСНІ Й ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ

ДОВІДНИК

Київ
2025

Олена ЛОКШИНА <i>Педагогічна система розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів академіка Олександри Савченко у контексті інтеграції національної освіти в Європейський освітній простір.....</i>	121
Олександр МЕЛЬНИК <i>Сучасні підходи до організації освітнього процесу НУШ.....</i>	125
Тетяна МІЄР <i>Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану.....</i>	134
Зіновій ОНИШКІВ <i>Самостійна робота як чинник оволодіння учнями знаннями, уміннями й навичками.....</i>	140
Оксана ОНОПРІЄНКО <i>Від цікавості до дії: сучасні підходи до розвитку пізнавальної самостійності в початковій школі.....</i>	143
Вікторія ОСТАПЕНКО <i>Гейміфікація як інструмент розвитку самостійності учнів у навчанні.....</i>	146
Тетяна ПАВЛОВА <i>Екологічний тезаурус у науковому доробку О. Я. Савченко.....</i>	152
Ілона ПАНАМАРЕНКО <i>Психологічні бар'єри самостійності молодших школярів і способи їх подолання.....</i>	156
Оксана ПЕТРУК <i>Ситуація успіху як передумова формування активної позиції молодшого школяра в навчально-пізнавальній діяльності.....</i>	159
Світлана ПОКРОВА <i>Фасилітативні вміння вчителя початкових класів як чинник підвищення якості освітнього процесу.....</i>	163
Ірина ПРИЙМАЧЕНКО <i>Рефлексія як інструмент розвитку самостійності та відповідальності в молодших школярів.....</i>	167
Ольга РЕЙПОЛЬСЬКА <i>Пізнавальна активність дітей 6 (7) року життя – пріоритет у підготовці до навчання в початковій школі.....</i>	173
Вікторія СИНЯВСЬКА <i>Цифрові технології навчання: можливості для підвищення пізнавальної активності учнів.....</i>	176

Тестування для визначення рівня засвоєння знань учнів під час дистанційного навчання з теми

“Обертання Землі навколо Сонця. Пори року”

1. Земля обертається навколо...

- а) Місяця
- б) Сонця
- в) Хмари

2. Скільки часу потрібно Землі, щоб зробити один оберт навколо Сонця?

- а) Один день
- б) Один тиждень
- в) Один рік

3. Як називається зміна погоди протягом року?

- а) Дні тижня
- б) Пори року
- в) Місяці

4. Яка пора року настає після весни?

- а) Осінь
- б) Літо
- в) Зима

5. Коли на Землі тепліше і дні довші?

- а) Влітку
- б) Взимку
- в) Восени

6. Земля рухається навколо Сонця по ... (впиши слово: колу, орбіті, дорозі)

Відповідь: _____

7. Через обертання Землі навколо Сонця відбувається зміна ...

Відповідь: _____

8. З'єднай пору року з її ознаками:

- Весна →

- Літо →

- Осінь →

- Зима →

Ознаки:

- а) Тепло, цвітуть дерева
- б) Найбільша спека
- в) Холодно, падає сніг
- г) Жовтіє листя, йдуть дощі

9. Сонце рухається навколо Землі.

Так / Ні

10. Коли Земля ближче нахилена до Сонця, настає тепла пора року.

Так / Ні

11. Перед тобою коло — уявна орбіта Землі. Познач на ньому 4 точки та підпиши пори року: «Весна», «Літо», «Осінь», «Зима».

12. Чому змінюються пори року?

- а) Тому що Сонце рухається навколо Землі
- б) Тому що Земля обертається навколо Сонця
- в) Тому що Сонце стає холоднішим узимку